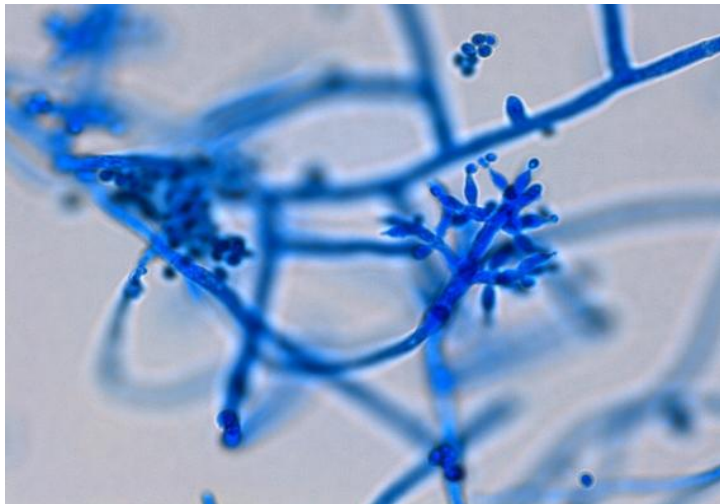

Bakteryjne i grzybowe preparaty mikrobiologiczne stosowane w produkcji rolniczej

Kurs: Niewidoczne „zielone” stymulatory stosowane w rolnictwie

Agnieszka Wolna-Maruwka

Katedra Gleboznawstwa i Mikrobiologii

MATEIAŁY DYDAKTYCZNE POWSTAŁY W RAMCH PROJEKTU

„Najlepsi z natury! Podnoszenie kompetencji osób dorosłych przez UPP”, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027, na podstawie umowy nr FERS.01.05-IP.08-0469/23

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

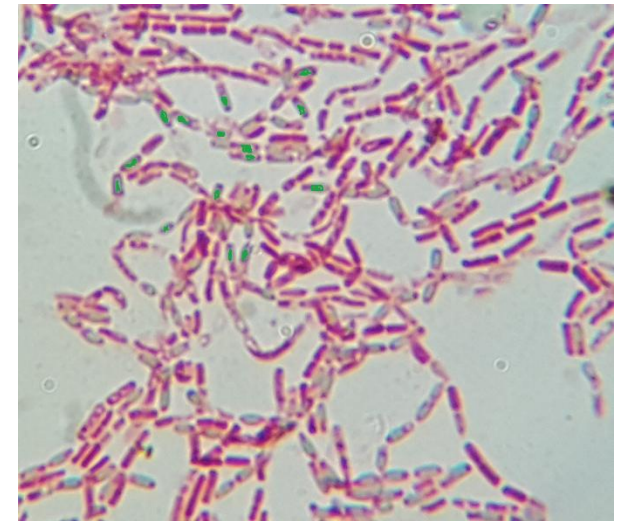
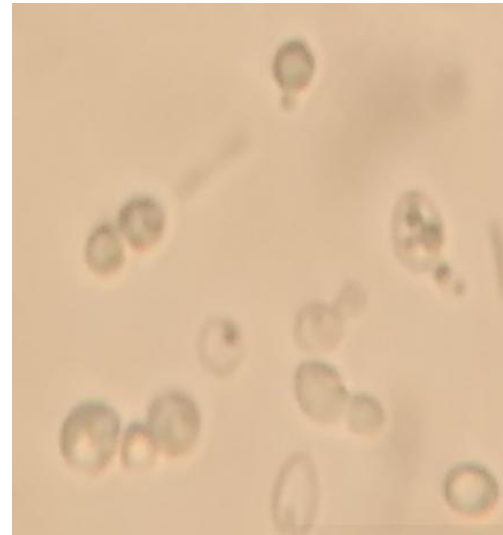
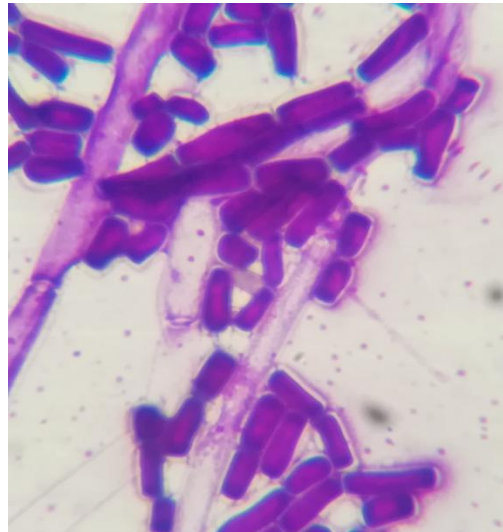
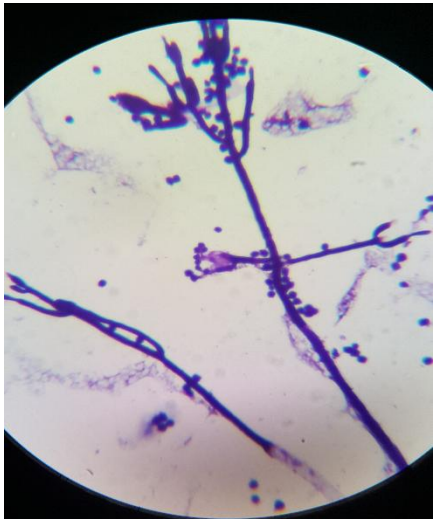

Liczebność mikroorganizmów glebowych

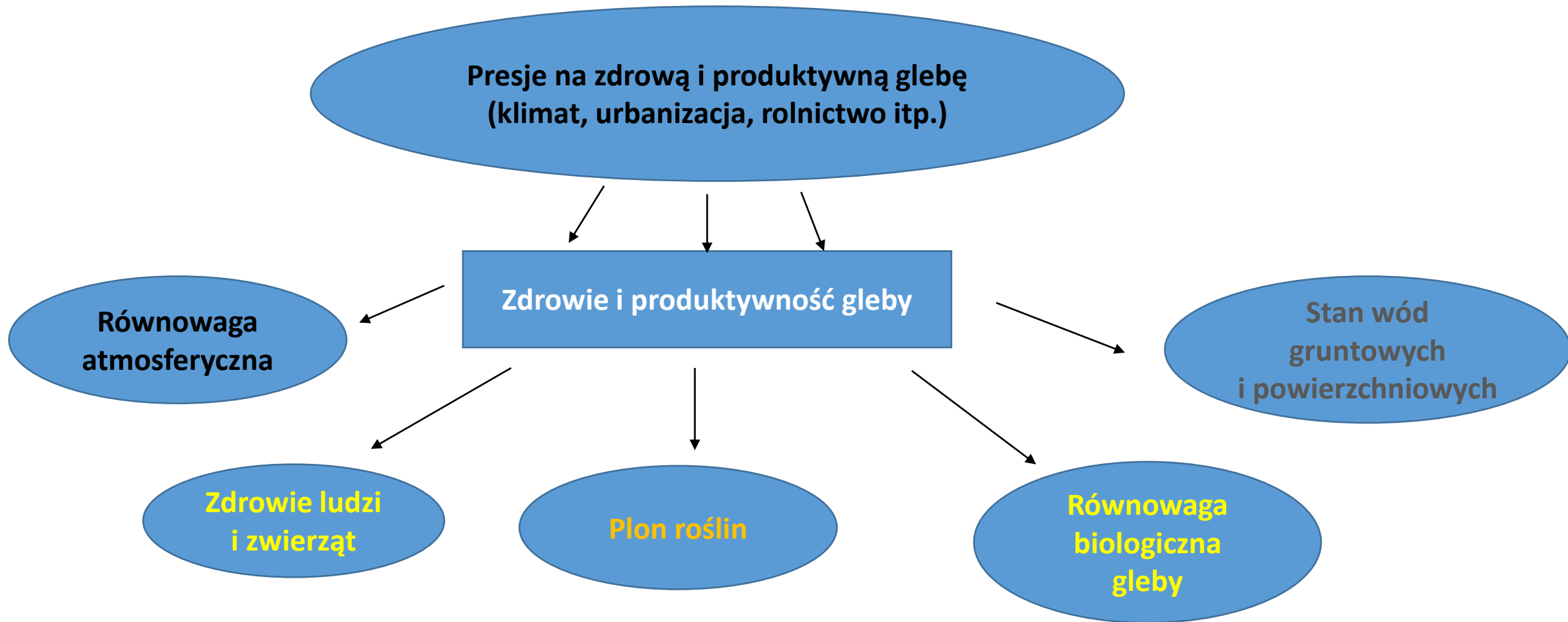
Biomasa mikroorganizmów stanowi ponad 5% materii organicznej gleby.

W 1g gleb żyznych występuje od kilku milionów do kilku miliardów komórek **bakterii** oraz kilkaset tysięcy **grzybów** mikroskopowych.

W 15-centymetrowej warstwie gleby pobranej z jednego hektara znajduje się od 1,5 do 7,2 ton **mikroorganizmów**.

Gleba to żywy system, który charakteryzuje produktywność biologiczna oraz zdolność do promowania jakości powietrza i środowiska wodnego oraz utrzymania zdrowia zwierząt i ludzi.

Unijne wytyczne dotyczące ochrony gleb

- **Problem** – 40% gleb uprawnych w skali światowej jest poważnie zdegradowanych, a 24% ulega dalszej degradacji.
- **Rozwiązanie** – *Europejska Strategia Bioróżnorodności, Strategia „Od pola do stołu”*:
  - ograniczenie zużycia nawozów mineralnych o 20% do 2030 r.
  - ograniczenie zużycia pestycydów o 50%
  - ograniczenie utraty składników pokarmowych z gleby o 50%
  - zwiększenie powierzchni przeznaczonych pod uprawy ekologiczne

Celem powyższych założeń jest nie tylko utrzymanie produktywności gleby na danym poziomie przy jednoczesnym pozytywnym wpływie praktyk rolniczych na środowisko glebowe, ale również zapobieganie zmianom klimatu.

Zalecenia - zabiegi polepszające jakość gleb i plon roślin uprawnych

- regulacja odczynu gleby
- analiza składu chemicznego gleby
- stosowanie nawożenia organicznego (np. obornik)
- właściwe zmianowanie
- stosowanie poplonów (np. rośliny bobowate)
- dokładne wymieszanie resztek roślinnych z glebą za pomocą np. brony talerzowej
- unikanie przyorywania resztek porażonych przez patogeny
- zabiegi wspomagające, oparte na stosowaniu mikroorganizmów

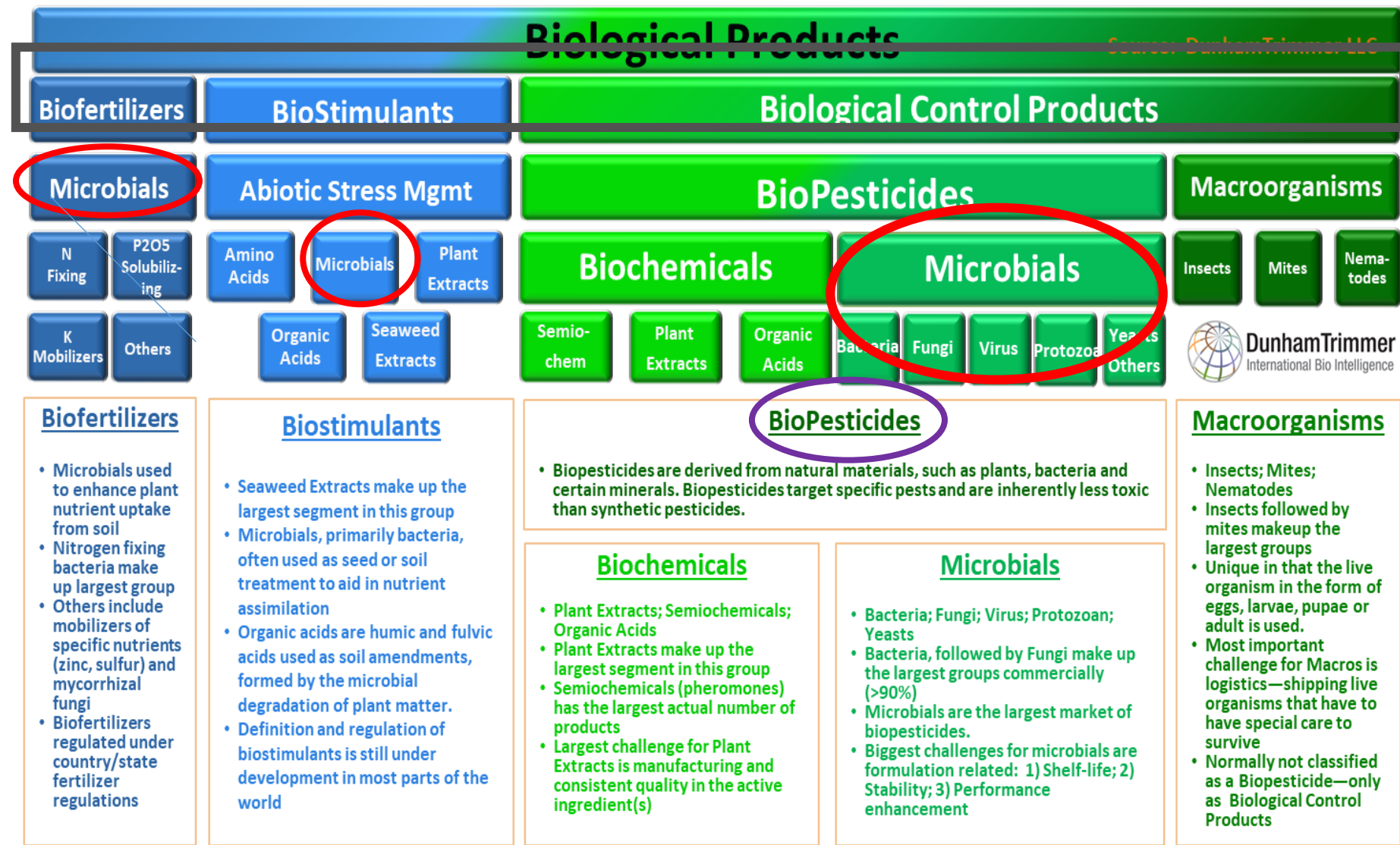
Rola mikroorganizmów wchodzących w skład biopreparatów/bionawozów

---

- wzrost żyzności gleby
- wzbogacenie gleby i roślin lub w azot, fosfor, potas
- ograniczenie rozwoju patogenów
- poprawa rozwoju i kondycji fizjologicznej roślin
- wzrost ilości i jakości plonu

W skład biopreparatów/bionawozów najczęściej wchodzi mikroorganizmy:

Wykaz środków ochrony roślin dozwolonych w Polsce znajduje się na [stronie MRiRW.](https://www.gov.pl/web/rolnictwo/rejestr-srodkow-ochrony-roslin)
(<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/rejestr-srodkow-ochrony-roslin>)

50	Naturalis	Beauveria bassiana szczep ATCC 74040 - 0,185 g	R-50/2017 wu	Insektycyd
51	Neoram 37,5 WG	miedź w postaci tlenochloru miedzi - 375 g	R-203/2015	Fungicyd, Bakteriocyd
52	Nordox 75 WG	miedź w postaci tlenku miedzi (II) - 750 g	R-173/2015	Fungicyd
53	Novodor SC	Bacillus thuringiensis subsp. Tenebrionis - 20 g	R-1/2013 wu	Insektycyd
54	Oxycur 377,5 SC	miedź w postaci tlenochloru miedzi - 377,5 g	R-211/2015	Fungicyd
55	Petzakol Extra GR	fosforan III żelaza - 9,9 g	R-34/2015 wu	Moluskocyd
56	Pinoil 012 AL	olej parafinowy - 12 g	R-124/2014	Insektycyd
57	Plantivax	laminaryna - 45 g	R-9/2015 wu	Stymulator odporności
58	PMV-01	pepino mosaic virus	R-2/2017	Induktor odporności
59	Polygreen Fungicide WP	Pythium oligandrum - 10 g - 10 ⁶ oospor grzyba Pythium oligandrum M1 w 1 gramie środka	R-24/2016 wu	Fungicyd
60	Polyversum WP	Pythium oligandrum - 10 g	R-181/2012	Fungicyd
61	Pomonellix	cydiapomonellaGranulosisVirus (CpGV) - 1 x1013 jednostek w 1 l środka	R-1/2019	Insektycyd
62	PreFeRaI	Isaria fumosorosea, szczep Apopka 97 - 200 g	R-7/2018 wu	Insektycyd
63	Prestop WP	gliocladium catenulatum - 32 %	R-28/2015 wu	Fungicyd
64	Promanal 60 EC	olej parafinowy - 546 g	R-123/2014	Insektycyd
65	Promanal 60 RTU	olej parafinowy - 12 g	R-20/2017	Insektycyd
66	Proradix	Pseudomonas sp. szczep DSMZ 13134 - 6,6 - 6,6 x 10 ¹⁰ jtk/g	R-4/2018	Fungicyd
67	RAK 3	(E,E)-8,10-dodekadieno-1-ol - (4 %) * Octan n-tetradecylu - (0,98%) * *zawartość mieszaniny obu substancji czynnych - 225 mg/dyspenser	R-56/2018wu	Atraktant
68	RAK 3+4	E,E)-8,10-dodekadieno-1-ol - (3,82 %) * Octan Z-11-tetradecenylu - (4,1 %) * Octan n-tetradecylu - (1,9 %) * *łączna zawartość wszystkich substancji czynnych - 450 mg/dyspenser	R-57/2018wu	Atraktant
69	Remedier	Trichoderma gamsi szczep ICC 080 - 20 g, Trichoderma asperellum szczep ICC 012 - 20 g	R-23/2017 wu	Fungicyd
70	Repentol 6 PA	piasek kwarcowy - 300 g	R-176/2017	Repellent
71	Serenade ASO	Bacillus subtilis szczep QST 713 - 13,96 g	R-122/2015	Fungicyd
72	Siarkol 80 WG	siarka - 80 %	R-13/2009	Fungicyd
2191	R-8/2017wu	Triunum-G	Fungicyd	Federalna Niemiec Koppert BV 2654 BE Veilingweg, Belgia Koppert BV - Belgia Trichoderma harzianum Rifai szczep T-22-10 g - 1,5 x10 ⁸ jtk/g
2192	R-3/2017wu	Triunum-P	Fungicyd	Koppert BV 2654 BE Veilingweg, Belgia Koppert BV - Belgia Trichoderma harzianum Rifai szczep T-22-10 g - 10 ⁹ jtk/g

Wykaz produktów
mikrobiologicznych/bionawozów
(IUNG)

https://www.iung.pl/wp-content/uploads/2023/06/Wykaz_produkty_nawozowe1.pdf

Czy stosowanie preparatów mikrobiologicznych/bionawozów w rolnictwie może być jednym ze sposobów na uzyskanie optymalnych plonów roślin, przy jednoczesnym ograniczeniu zużycia nawozów mineralnych?

BIOLOGICZNE PREPARATY - WADY

- Wąskie spektrum działania
- Duża zależność od warunków środowiska!!!!
- Niemożność łącznego stosowania z wszystkimi pestycydami
- Często konieczne jest wprowadzanie antagonisty w regularnych odstępach czasu dla utrzymania odpowiedniej liczebności populacji
- Może zachodzić konieczność kontrolowania i regulowania pH, temperatury i wilgotności podłoża

BIOLOGICZNE PREPARATY – WADY

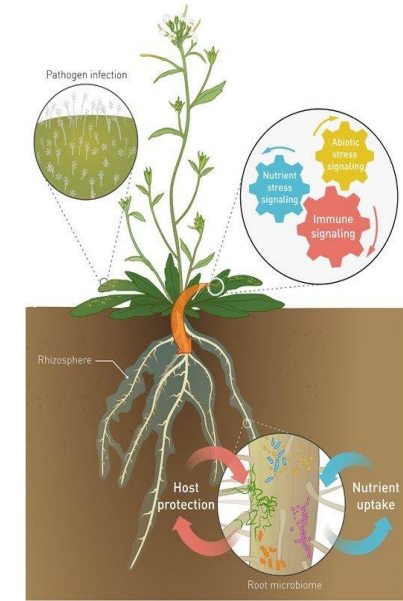
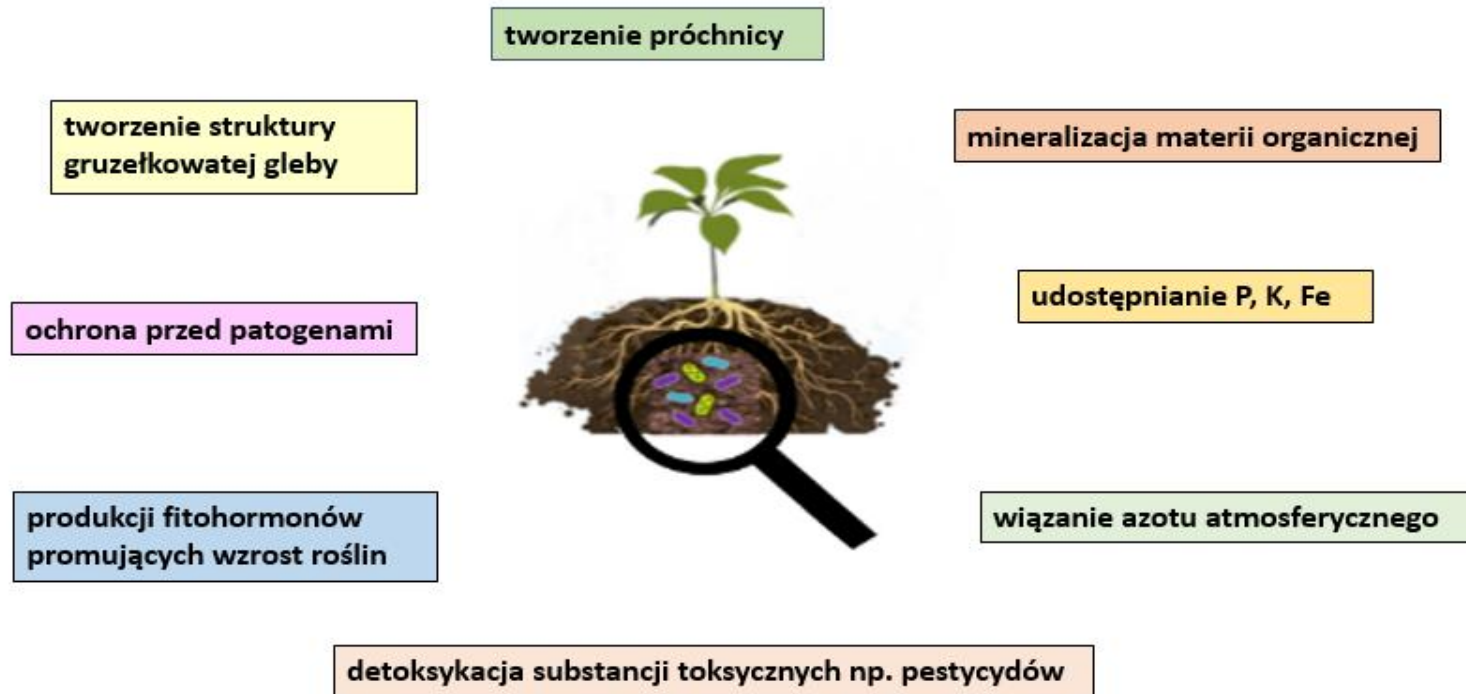
- Z reguły dają gorsze efekty ochronne niż środki chemiczne
- Stosowane muszą być zapobiegawczo
- Często nie są skuteczne jako środki interwencyjne
- W krajach UE biologiczne środki ochrony roślin wymagają takiej samej procedury rejestracyjnej jak konwencjonalne pestycydy (Dyrektywa UE), co jest głównym czynnikiem ograniczającym szersze stosowanie walki biologicznej w praktyce

BIOLOGICZNE PREPARATY - ZALETY

- Naturalnie występujące w środowisku organizmy
- Bezpieczne dla organizmów nie będących obiektem zwalczania i nietoksyczne dla ludzi i środowiska
- Poprawiają biologiczną różnorodność podłoża
- Nie stwarzają zagrożenia wystąpienia szkodliwych pozostałości
- Może prowadzić do ustalenia się w podłożu długotrwałej aktywności antagonistycznej

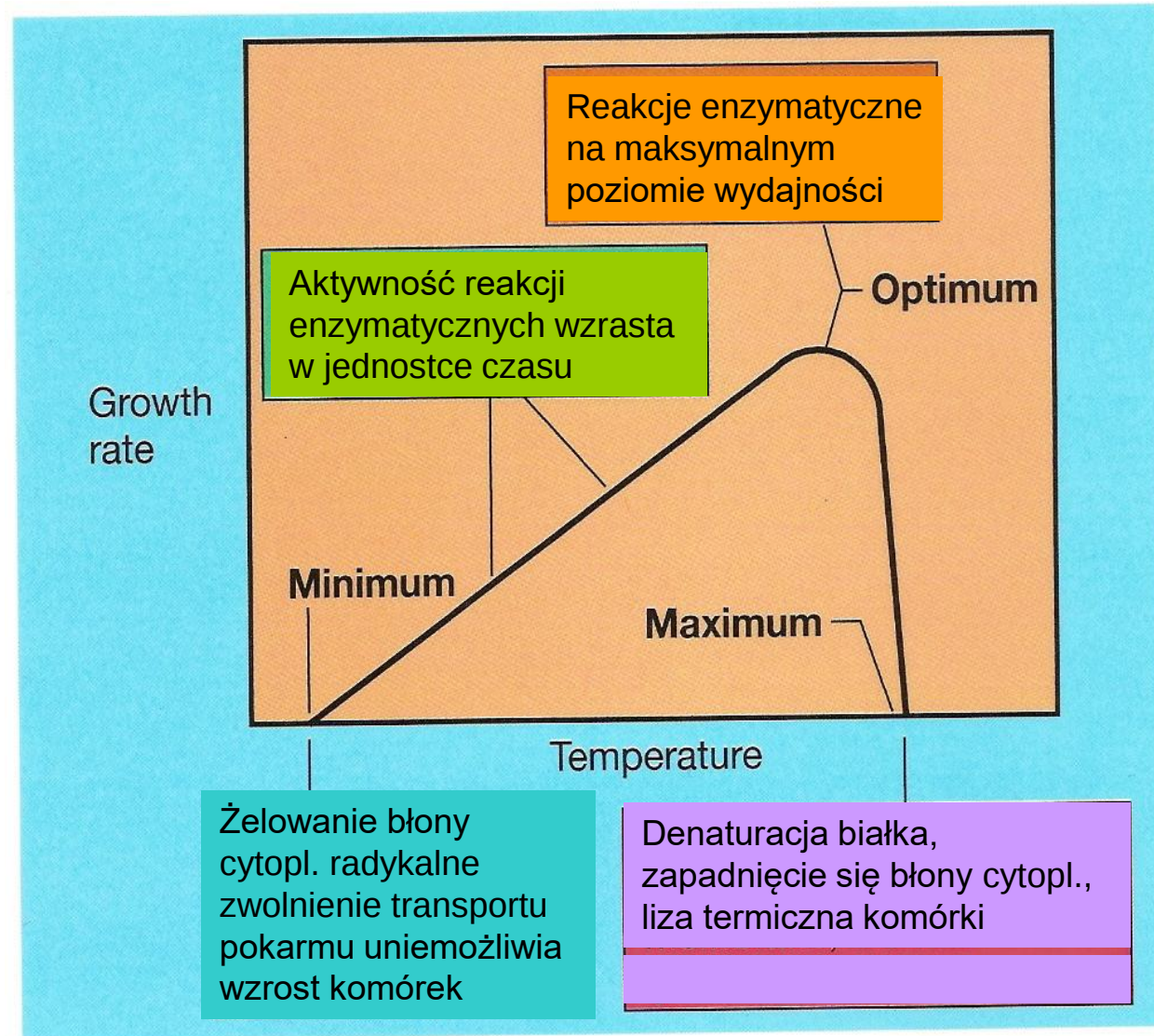
BIOLOGICZNE PREPARATY - ZALETY

Wpływ czynników środowiskowych na rozwój i aktywność mikroorganizmów wprowadzanych w postaci preparatów mikrobiologicznych

- Odczyn gleby – wartość pH powyżej 6 (zwłaszcza w przypadku bakterii azotowych)
- Konieczna dostępność tlenu (bakterie azotowe wytwarzają mechanizmy, które chronią nitrogenazę przed szkodliwym działaniem tlenu)
- Dostępność materii organicznej
- Najlepszy rozwój przy 60% całkowitej pojemności wodnej gleby (formy przetrwalne są odporne na wysychanie)
- Temperatura wzrostu i rozwoju bakterii - (optimum 25-30°C, inhibicyjny wpływ T poniżej 8°C)
- Przy większej koncentracji jonów amonowych i azotanowych w glebie tracą zdolności do wiązania azotu

Wpływ T na komórki drobnoustrojów

Przygotowanie preparatu mikrobiologicznego

SKRINING (SCREENING) drobnoustrojów lub produktów ich metabolizmu definiowany jest jako kompleksowe postępowanie, obejmujące zespół selektywnych zabiegów mających na celu:

- wykrycie i izolację spośród dużej liczby drobnoustrojów (lub metabolitów), które są celem badań
- ocena ich przydatności do danego procesu

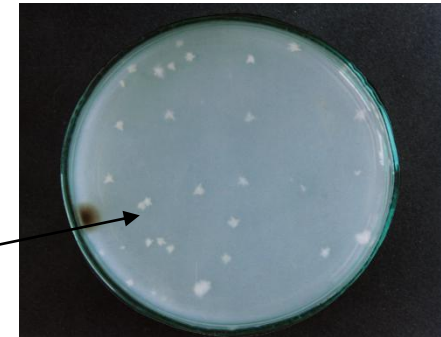
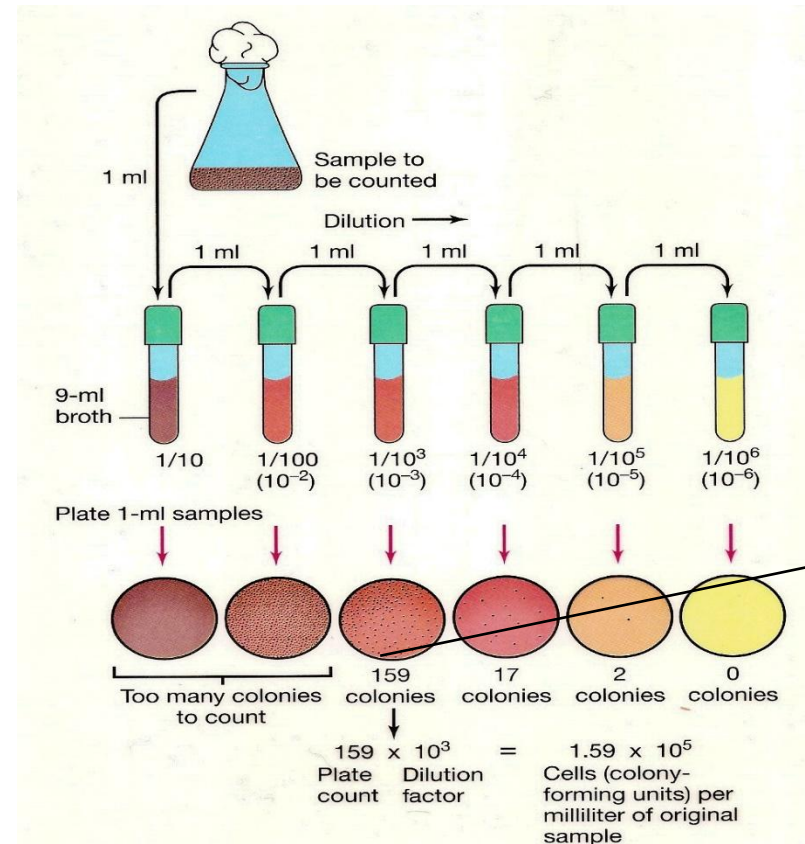
Przygotowanie wysokiej jakości preparatu mikrobiologicznego jest niezwykle trudne, a proces jego wytwarzania wieloetapowy, na który składa się:

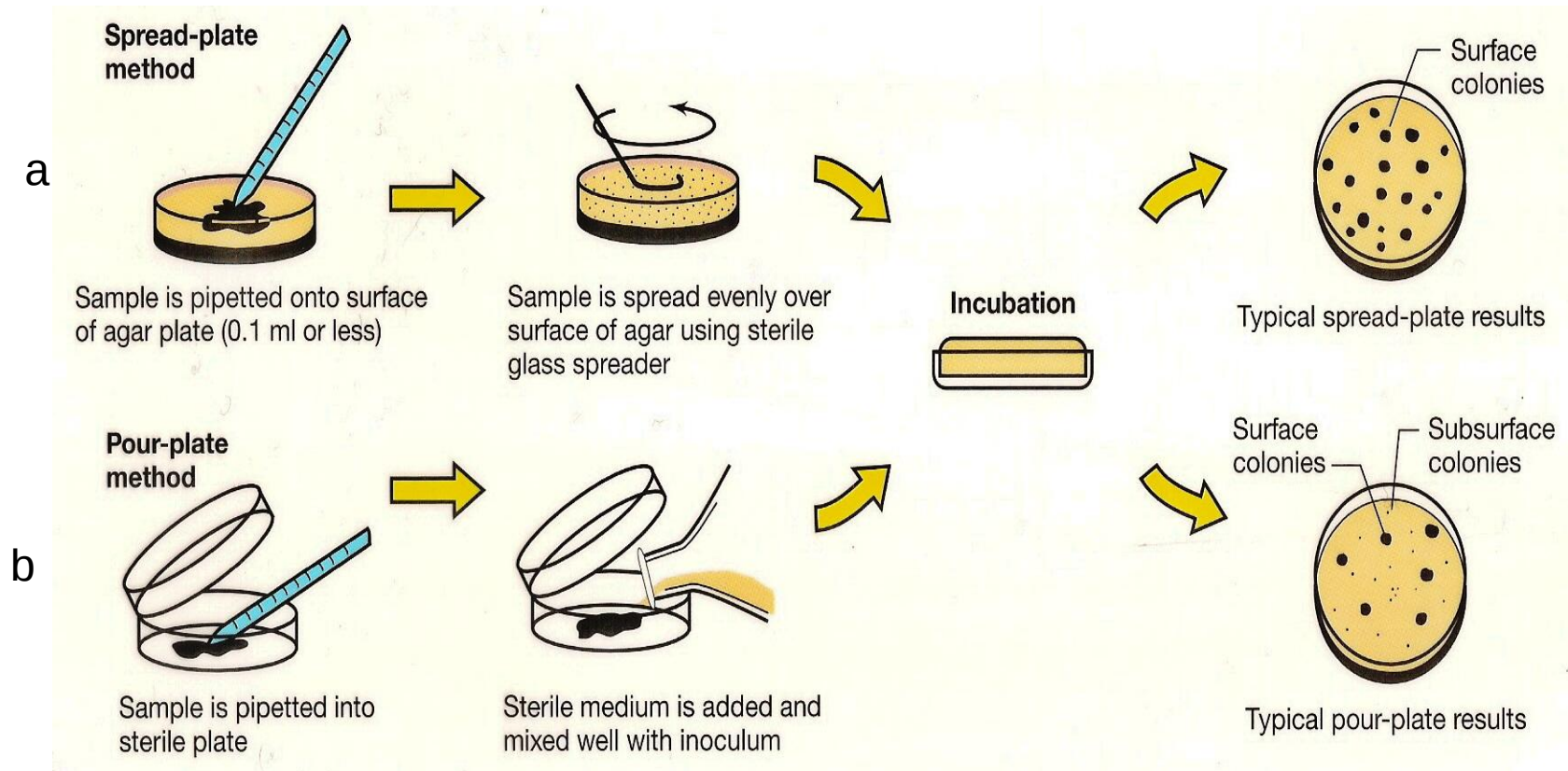
- zgromadzenie kolekcji różnych szczepów mikroorganizmów,
- określenie efektywności izolatów,
- dalsze testy potwierdzające aktywność izolatów w różnych warunkach (np. T, pH, wilgotność, wrażliwość na pestycydy),
- przygotowanie nośnika oraz mieszanie biomasy z nośnikiem i konfekcjonowanie szczepionki,
- długotrwałe rozmnażanie mikroorganizmów oraz kontrolowanie czystości uzyskiwanej biomasy,
- biotesty z roślinami – poszukiwanie najodpowiedniejszego „symbiotycznego partnera”,
- optymalizacja warunków przechowywania,
- istotne jest utrzymanie wysokiego poziomu sterylności, związanego z zachowaniem czystości produktu wprowadzanego do handlu.

METODY POŚREDNIE

Metoda Kocha – 0,1-1ml odpowiedniej zawiesiny umieszcza się na sterylnych płytkach i zalewa przestudzoną pożywką. Po odpowiednim okresie inkubacji liczy się wyrosłe, widoczne gołym okiem kolonie drobnoustrojów. Ilość mikroorganizmów wyraża się w jtk (jednostkach tworzących kolonie).

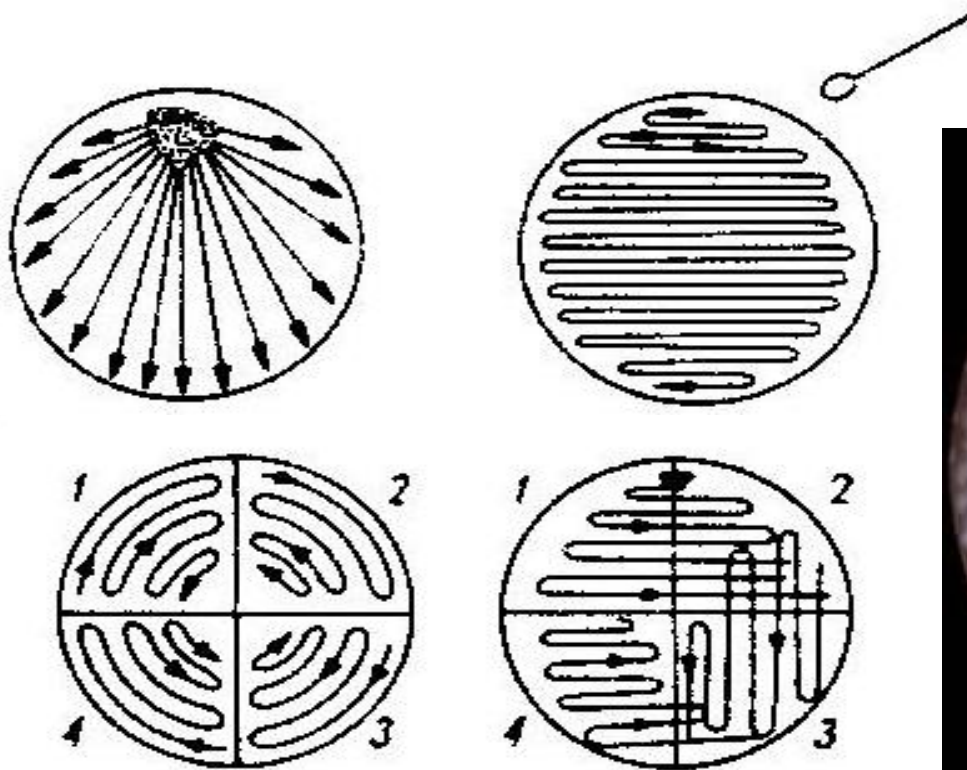

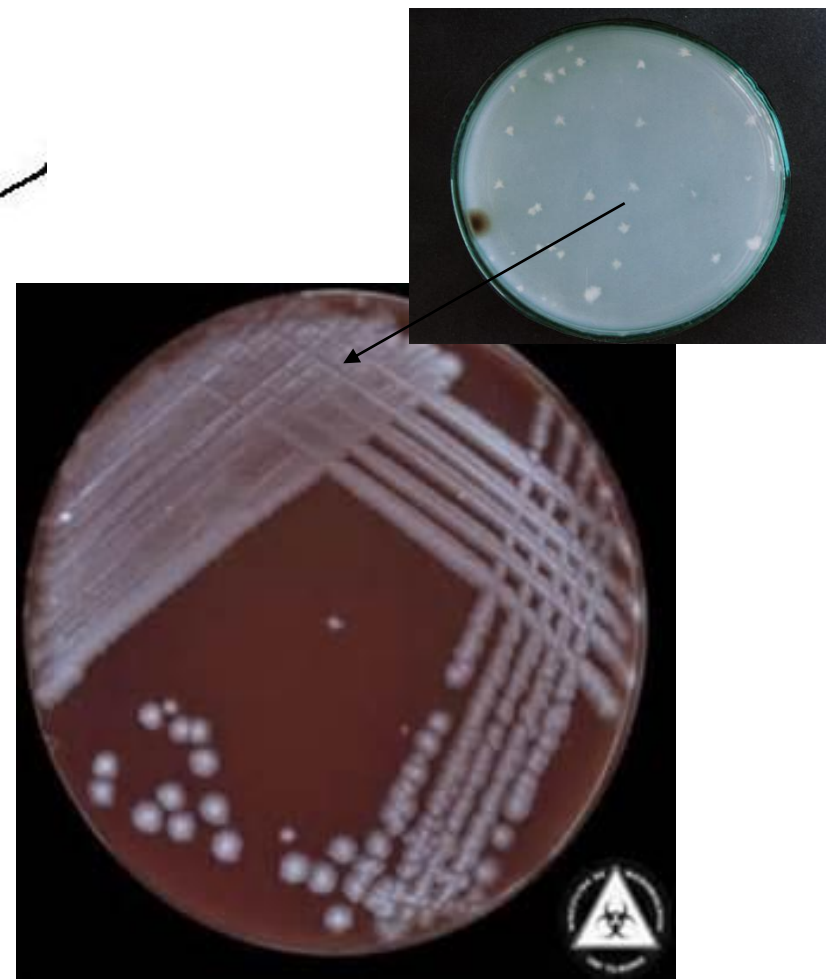
a. Posiew powierzchniowy

b. Posiew głębinowy

Czysta kultura – kultura drobnoustrojów wyprowadzona z 1 komórki (monokultura).

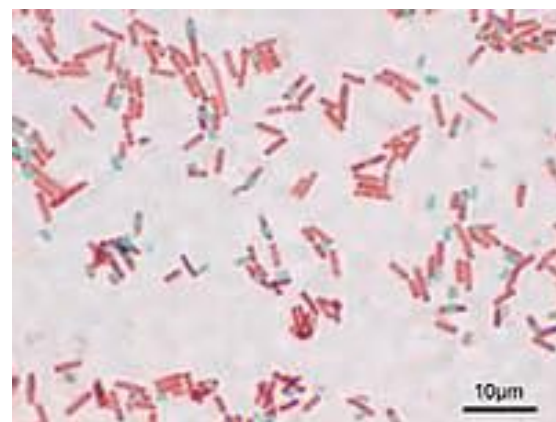
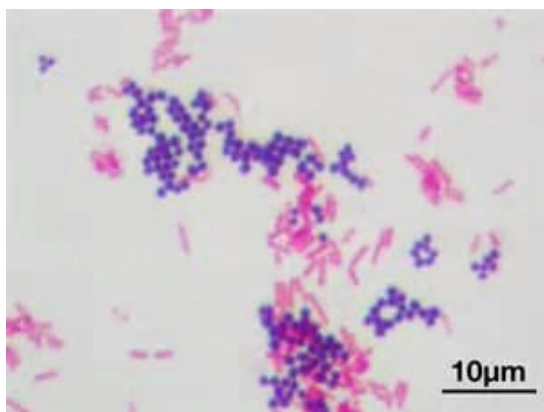

*Posiewy powierzchniowe eżą
(posiew redukcyjny)*

Identyfikacja mikroorganizmów - ciąg dalszy

1. Barwienie złożone – metodą Grama, Schaeffera-Fultona

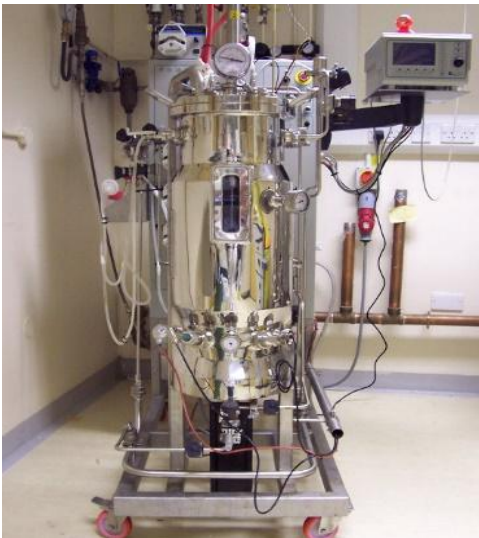
2. Testy potwierdzające:

- testy biochemiczne
- hybrydyzacja in situ (FISH)
- metoda PCR i sekwencjonowanie nowej generacji

Wytwarzanie preparatów mikrobiologicznych na dużą skalę:

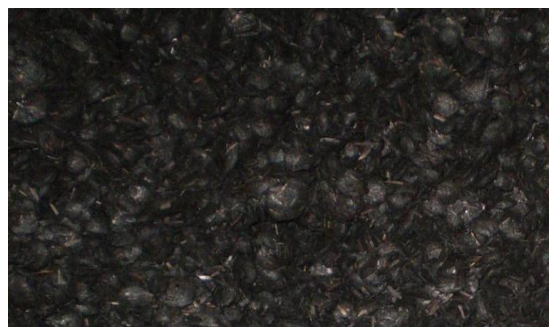
Rozmnażanie drobnoustrojów

- odświeżenie izolatu na skosach agarowych
- hodowla płynna – „kultura mateczna”
- rozmnażanie w fermentorach – warunki kontrolowane, jałowe i optymalne

Stosowanie odpadów organicznych (nośników) zainokulowanych mikroorganizmami umożliwia:

- optymalne namnożenie się wymaganych mikroorganizmów,
- zwiększenie przeżywalności mikroorganizmów po wprowadzeniu do gleby ,
- przyspieszenie rozkładu materii organicznej nośnika,
- wzbogacenie gleby w pożyteczne mikroorganizmy i substancje odżywcze,

Odpady organiczne - nośniki dla mikroorganizmów

- Drobno zmielony, odkwaszony torf, nośnik dekstrozowy, pył z węgla brunatnego
- Słoma pszenna lub pszenżyta z dodatkiem odpadów warzywnych (marchew, buraki, ziemniaki)
- Wytłoczyny rzepakowe
- Wytłoczyny z jabłek, truskawek
- Podłoże popieczarkowe
- Wysłodki buraczane
- Kaczany kukurydziane
- Otręby pszenne
- Komposty wytworzone na bazie odpadów z produkcji cebuli, pomidorów, kapusty

MIKROORGANIZMY WCHODZĄCE W SKŁAD PREPARTATÓW MIKROBIOLOGICZNYCH

Bakterie promujące wzrost roślin (**PGPR-plant growth promoting rhizobacteria**) należą do różnych grup filogenetycznych

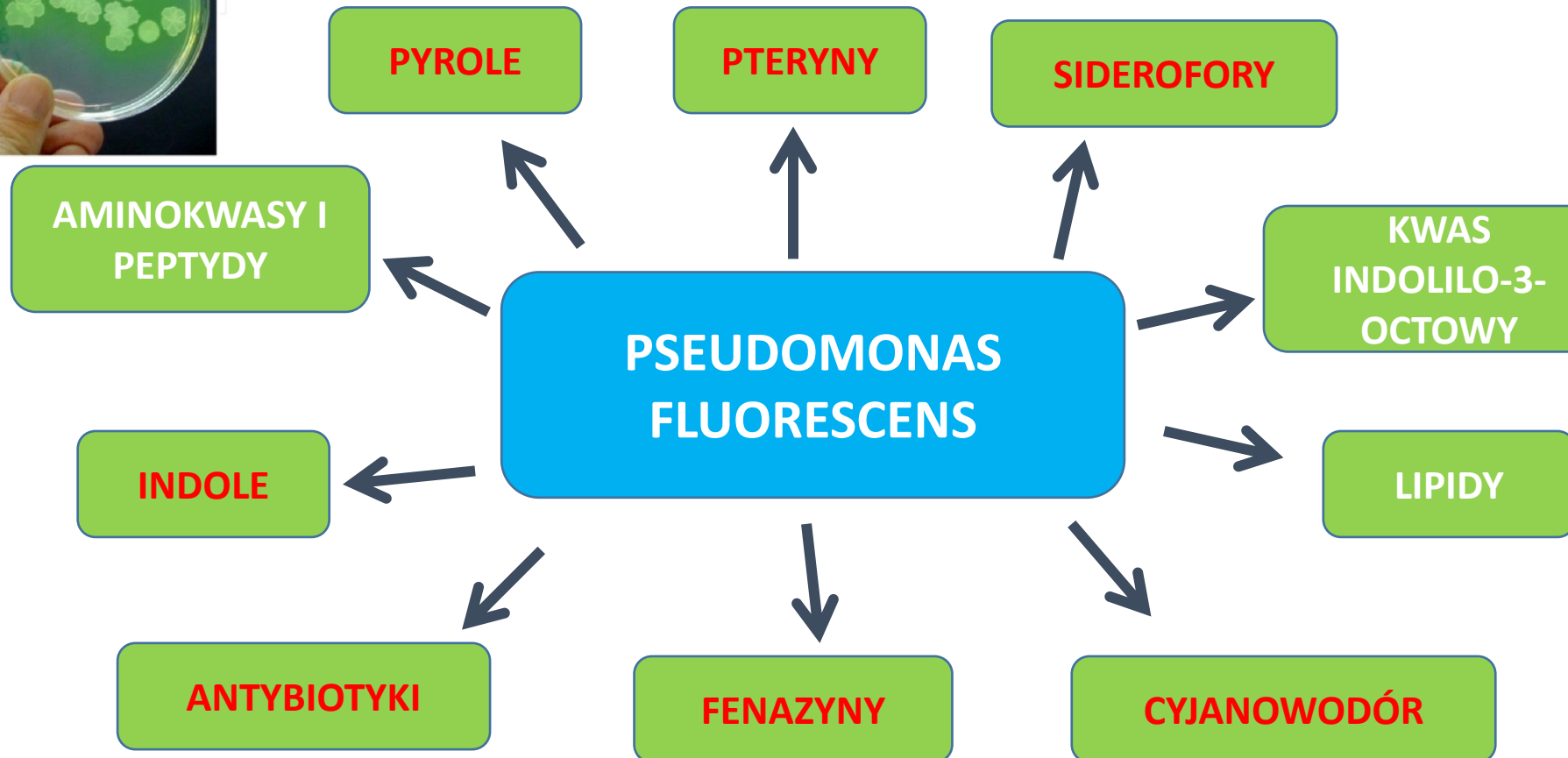
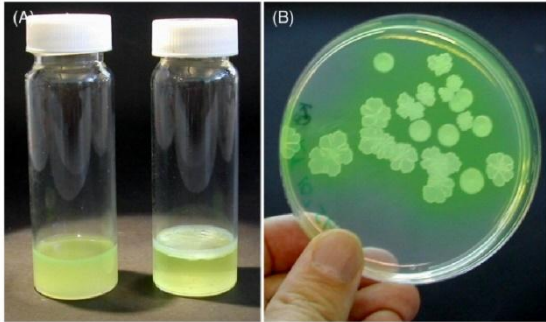
- *Azospirillum halopraeferens*
- *Azospirillum irakense*
- *Azospirillum lipoferum*
- *Azospirillum brasilense*
- *Azospirillum radiobacter*
- *Azotobacter chroococcum*
- *Agrobacterium radiobacter*
- *Arthrobacter citreus*
- *Bacillus cereus*
- *Bacillus coagulans*
- *Bacillus laterosporus*
- *Bacillus megaterium*
- *Bacillus mycoides*
- *Bacillus pasteurii*
- *Bacillus polymyxa*
- *Bacillus pumilus*
- *Bacillus sphaericus*
- *Curtobacterium flaccumfaciens*
- *Enterobacter agglomerans*
- *Enterobacter cloacae*
- *Erwinia herbicola*

Flaovmonas oryzihabitans
Hydrogenophaga pseudoflava
Klebsiella planticola
Kluyvera ascorbata
Kluyvera cryocrescens
Phyllobacterium rubiacearum
Pseudomonas aureofaciens
Pseudomonas corrugata
Pseudomonas cepacia
Pseudomonas chlororaphis
Pseudomonas fluorescens
Pseudomonas marginalis
Bacillus subtilis
Burkholderia cepacia
Burkholderia gladioli
Burkholderia graminis
Burkholderia vietnamiensis
Citrobacter freundii
Pseudomonas putida
Pseudomonas rubrilineans
Rathayibacter rathayi
Serratia marcescens
Stenotrophomonas sp.

Działanie bezpośrednie	Działanie pośrednie
- produkcja fitohormonów: ■ giberelin, auksyn, cytokinin – obniżanie poziomu etylenu w roślinach przez bakteryjną deaminazę ACC (ACC - kwas 1-aminocyklo-propano-1-karboksylowy) – zwiększenie pobierania związków mineralnych: ■ ułatwianie pobierania azotu ■ rozpuszczanie związków fosforu	– biologiczne zwalczanie patogenów: ■ konkurencja o miejsce na korzeniu ■ ograniczenie dostępności żelaza dla patogenów przez wiązanie w siderofory ■ produkcja antybiotyków ■ produkcja enzymów litycznych – indukowanie odporności

Pseudomonas sp. (PGPR-plant growth promoting rhizobacteria)

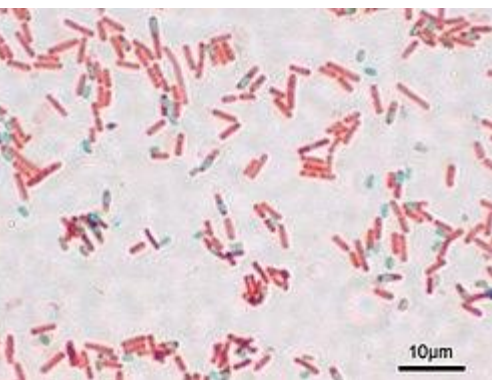
* Mineralizacja materii organicznej – udostępnianie roślinom substancji mineralnych (w tym azotowych) oraz ochrona fitosanitarna roślin

Bacillus subtilis

Bacillus amyloliquefaciens

PGPR (Plant Growth Promoting Rhizobacteria)

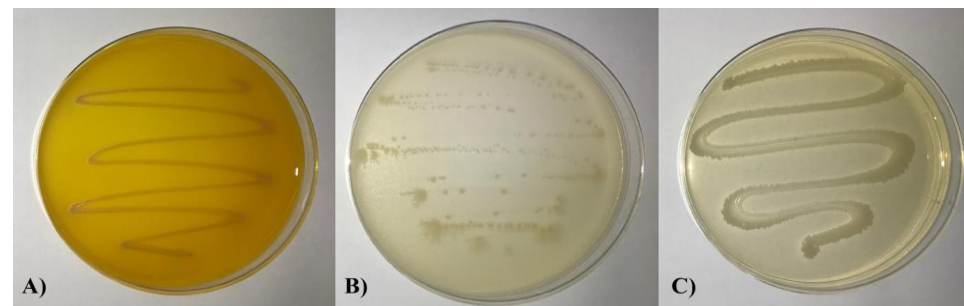
- *gram-positive or gram-variable rods
- *aerobic forms, and relatively anaerobic forms
- *motile cells - the presence of cilia
- *spores production

Właściwości:

- Mineralizacja materii organicznej = udostępnianie roślin substancji mineralnych
- Produkcja fitohormonów
- Właściwości fitosanitarne

Zalety:

- *wyższa zawartość w glebie dostępnych dla roślin składników pokarmowych
- *poprawa właściwości sorpcyjnych gleby
- *poprawa vitalności roślin
- *poprawa zdrowotności roślin
- *wzrost plonu roślin
- *mniejsze zużycie nawozów mineralnych

Optymalizacja wzrostu bakterii *Pseudomonas* sp./*Bacillus* sp. - konieczne odpowiednie przygotowanie podłoża (gleby):

- *Regulacja odczynu (optymalne pH około 7)
- *Regulacja wilgotności gleby (*Bacillus* sp. odporny na wysychanie, optymalny wzrost przy nasyceniu ok. 60% pojemności wodnej)
- * Optymalna temperatura— 25-30C
- *Dostarczenie materii organicznej (nawozy naturalne/organiczne, właściwe zagospodarowanie resztek poźniwnych)
- *Nie ekspozycja na działanie promieniowania UV

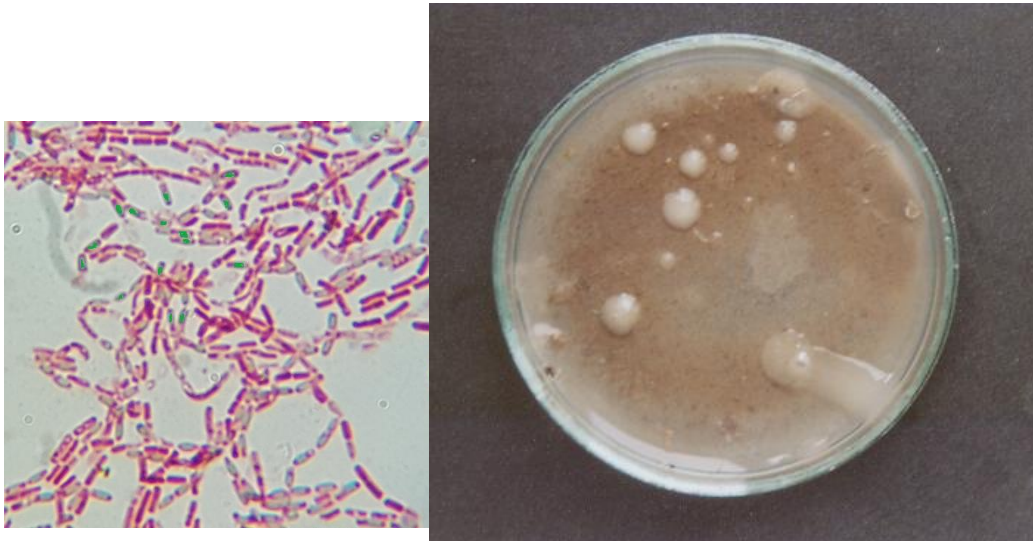
Bakterie wiążące azot atmosferyczny

Azot związany biologicznie jest wykorzystywany przez rośliny w około 100%, natomiast z nawozów mineralnych nie więcej niż w 50%.

Wolnożyjące

tlenowe – *Azotobacter*, *Azotomonas*, *Achromobacter*, *Azospirillum*
mikroaerofile - *Pseudomonas*, *Flavobacterium*, *Arthrobacter*
beztlenowce – *Clostridium*
bakterie fotosyntetyzujące
sinice

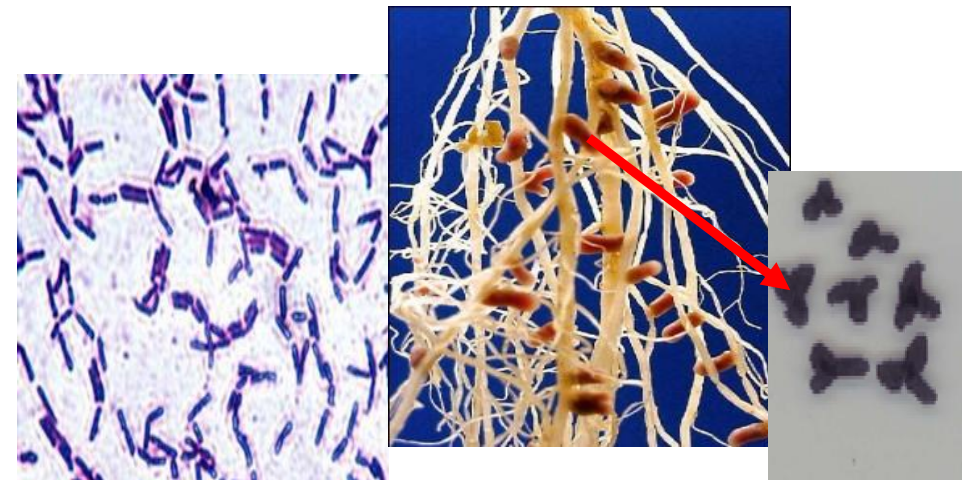
Do 20-30 kg azotu/ha/rok

Symbiotyczne

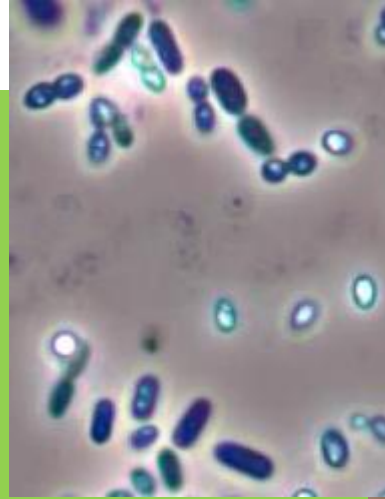
bakterie brodawkowe – *Rhizobium*,
Sinorhizobium, *Mesorhizobium*, *Azorhizobium*,
Bradyrhizobium, *Allorhizobium*.
promieniowce

Do 600 kg azotu/ha/rok

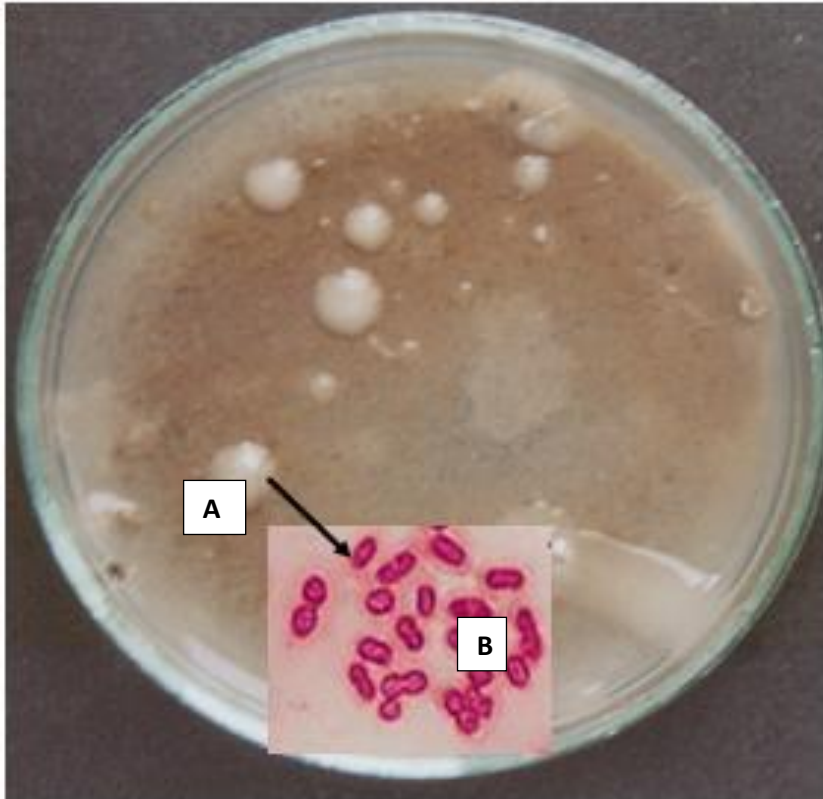
Azotobacter sp.

- Asymilatory N_2
- Owalne pałeczki o średnicy 1,5-3 μm
- Tlenowe, często ruchliwe
- Liczba *Azotobacter* sp. w glebach strefy umiarkowanej jest niewielka i wynosi od kilku komórek do kilku tysięcy komórek w 1 g gleby
- Najliczniej występuje w ryzosferze

Zalety stosowania bakterii *Azotobacter* sp. (PGPR – Plant Growth Promoting Rhizobacteria)

w uprawach roślin

Wzbogacanie gleby w azot

Mniejsze zużycie nawozów mineralnych

Wyższa zawartość w glebie dostępnych dla roślin składników pokarmowych

Ochrona roślin przed patogenami

Poprawa witalności roślin

Poprawa żyzności gleby

Wzrost plonu roślin

Metabolity *Azotobacter* sp. stymulują rozwój nitryfikatorów

bakterie z rodzaju *Azotobacter* na podłożu hodowlanym - A) oraz widok komórek bakterii spod mikroskopu - B)

Przy zmniejszeniu nawożenia mineralnego azotem o 25 - 50% odnotowano wzrost m.in. plonu pszenicy, kukurydzy, rzepaku, cebuli, zawartości cukru w burakach cukrowych, jak również niektórych mikroelementów (Zn, Fe) w zbożach średnio o 5 - 40% (Artyszak, A., Gozdowski, D. 2020 Agronomy; Tinna D i in. 2020 Scientia Horticulturae; Płaza, A., Rzężewska, E. 2021 Applied Ecology & Environmental Research El-Sorady, G. A. i in. 2022 Sustainability).

Table 2 Effect Of *Azotobacter* On Crop Yield

S. No	Crop	Increase in yield over yield obtained with chemical fertilizers (%)
1	Wheat	8–10
2	Rice	5
3	Sorghum	15–20
4	Maize	15–20
5	Potato	13
6	Carrot	16
7	Cauliflower	40
8	Tomato	2–24
9	Cotton	7.27
10	Sugarcane	9–24

(Bhattacharjee And Dey 2014)

Wani, S. A., Chand, S., Wani, M. A., Ramzan, M., & Hakeem, K. R. (2016). *Azotobacter chroococcum*—a potential biofertilizer in agriculture: an overview. *Soil science: agricultural and environmental perspectives*, 333-348.

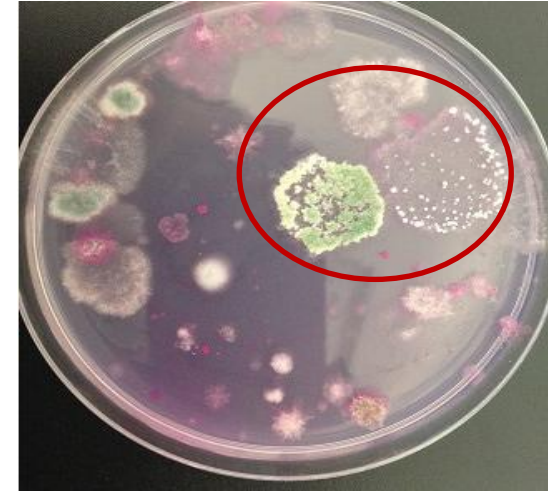
Optimalizacja wzrostu bakterii Azotobacter sp. - konieczne odpowiednie przygotowanie podłoża (gleby):

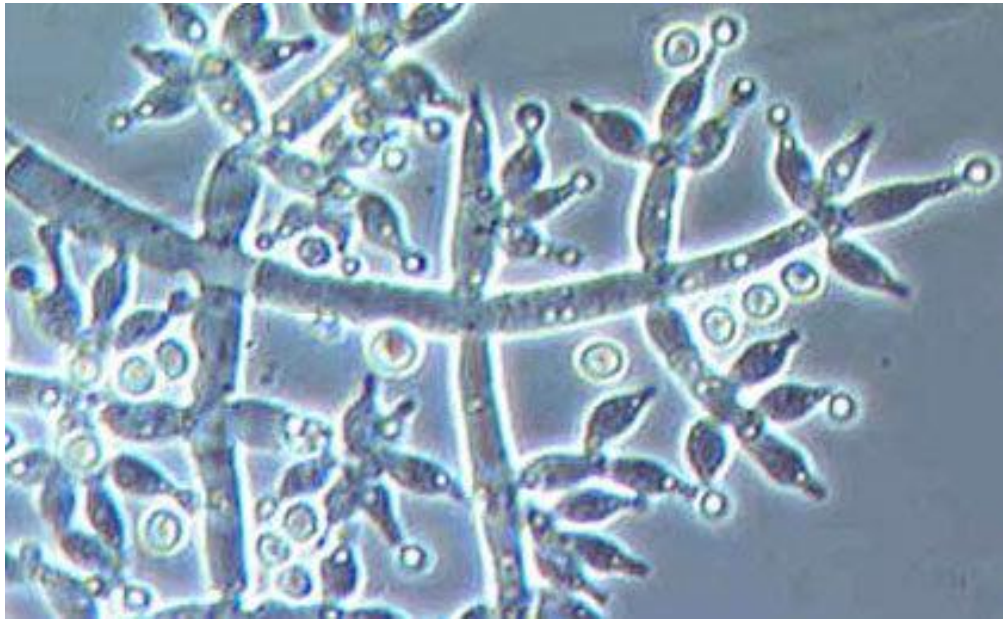
- *Regulacja odczynu (optymalne pH powyżej 6)
- *Regulacja wilgotności gleby (odporny na wysychanie, optymalny wzrost przy nasyceniu ok. 60% pojemności wodnej)
- * Optymalna temperatura (optimum wzrostu 25-30C, min. 5C, max. 40C)
- *Konieczna dostępność molibdenu/wanadu oraz fosforu (do związania 5mg N₂ zużywa 1 mg fosforu)
- *Dostarczenie materii organicznej (nawozy naturalne/organiczne, właściwe zagospodarowanie resztek poźniwnych)
- *Nie ekspozowanie na działanie promieniowania UV
- *Duże dawki nawozów mineralnych będą hamowały wiązanie azotu (ponadto saletra amonowa czy siarczan amonu zakwaszają glebę)

Dlaczego Trichoderma sp. ????????

Zalety :

- niezwykle powszechne w przyrodzie
- zdolność do zasiedlania bardzo zróżnicowanych środowisk
- łatwe w izolowaniu z gleby, drewna oraz innych form materii organicznej
- rosną niezwykle szybko w hodowlach sztucznych i obficie produkują zarodniki konidialne
- grzyby naturalnie odporne na wiele toksycznych związków jak herbicydy, fungicydy oraz inne pestycydy, fenole, fitoaleksyny, flawonoidy i terpenoidy
- produkcja szerokiej gamy enzymów (celulazy, hemicelulazy, ksylanazy, pektynazy, β -1,3-glukanazy, chitynazy i proteazy)
- produkcja substancji antymikrobiologicznych

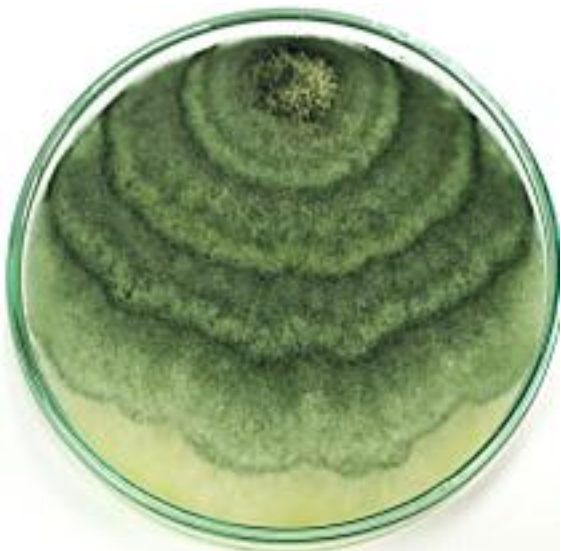

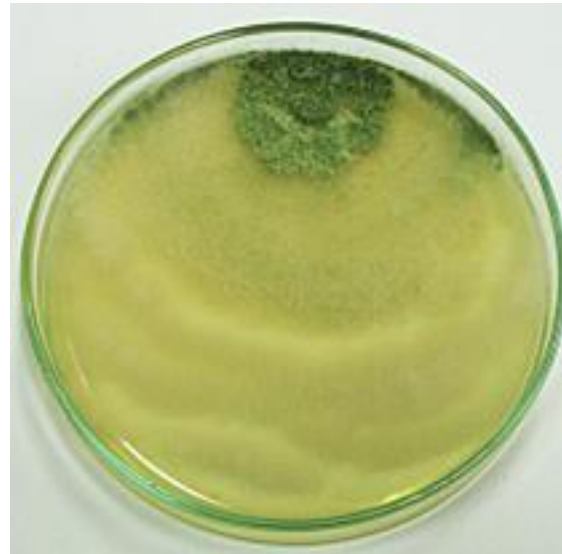
T. atroviride

T. harzianum

T. virens

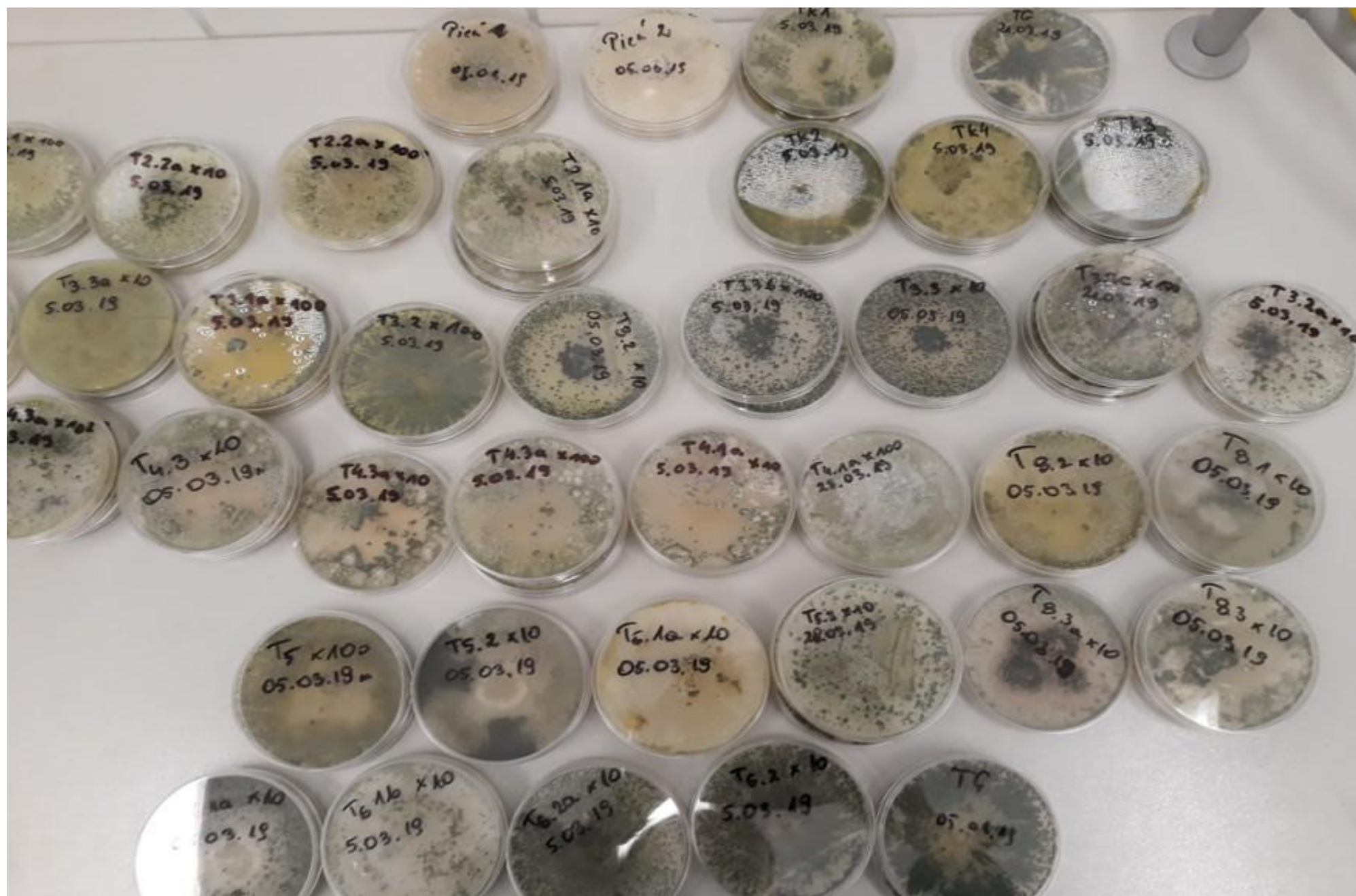
T. longipilis

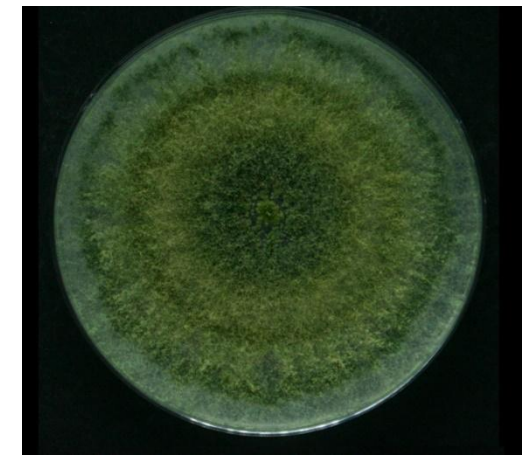
T. aggressivum

T. koningii

Trichoderma sp. (BCAs – Biological Control Agents)

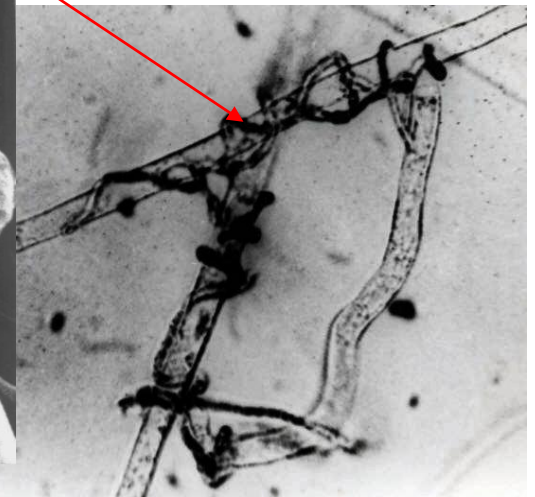
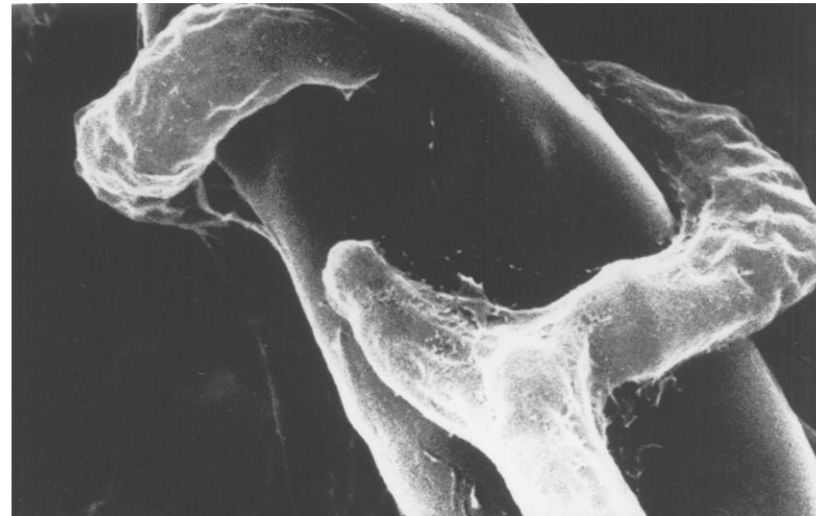

Antagonistyczne w stosunku do:

- bakterie: *Pseudomonas syringae*, *Escherichia coli*, *Bacteroides fragilis*
- grzyby: *Fusarium* sp., *Alternaria* sp., *Botrytis* sp., *Rhizoctonia* sp., *Pythium ultimum*, *Phytophthora* sp., *Ceratocystis ulmi*, *Sclerotium* sp., *Ustilago avenae*, *Uncinula negator*, *Colletotrichum lindemuthianum*, *Sclerotinia* sp., *Gaeumanomyces* sp., *Cladosporium fulvum*

Mechanizmy antagonizmu:

- Mykopasożytnictwo – intensywna produkcja enzymów litycznych
(CWDEs- *Cell Wall Degrading Enzymes*)

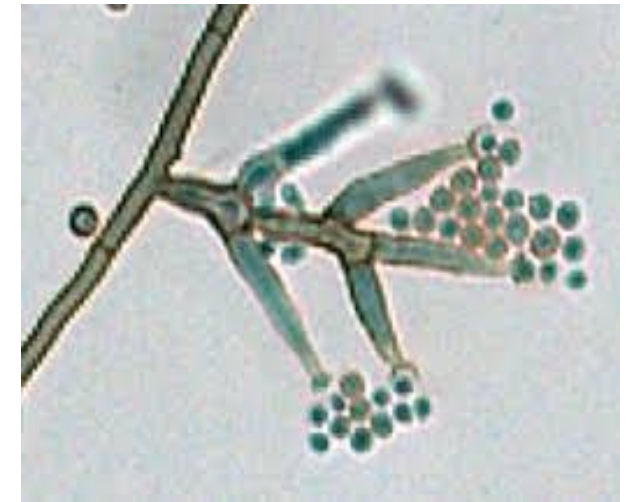
mykopasożytnictwo

Trichoderma sp. (BCAs – Biological Control Agents)

Produkcja metabolitów

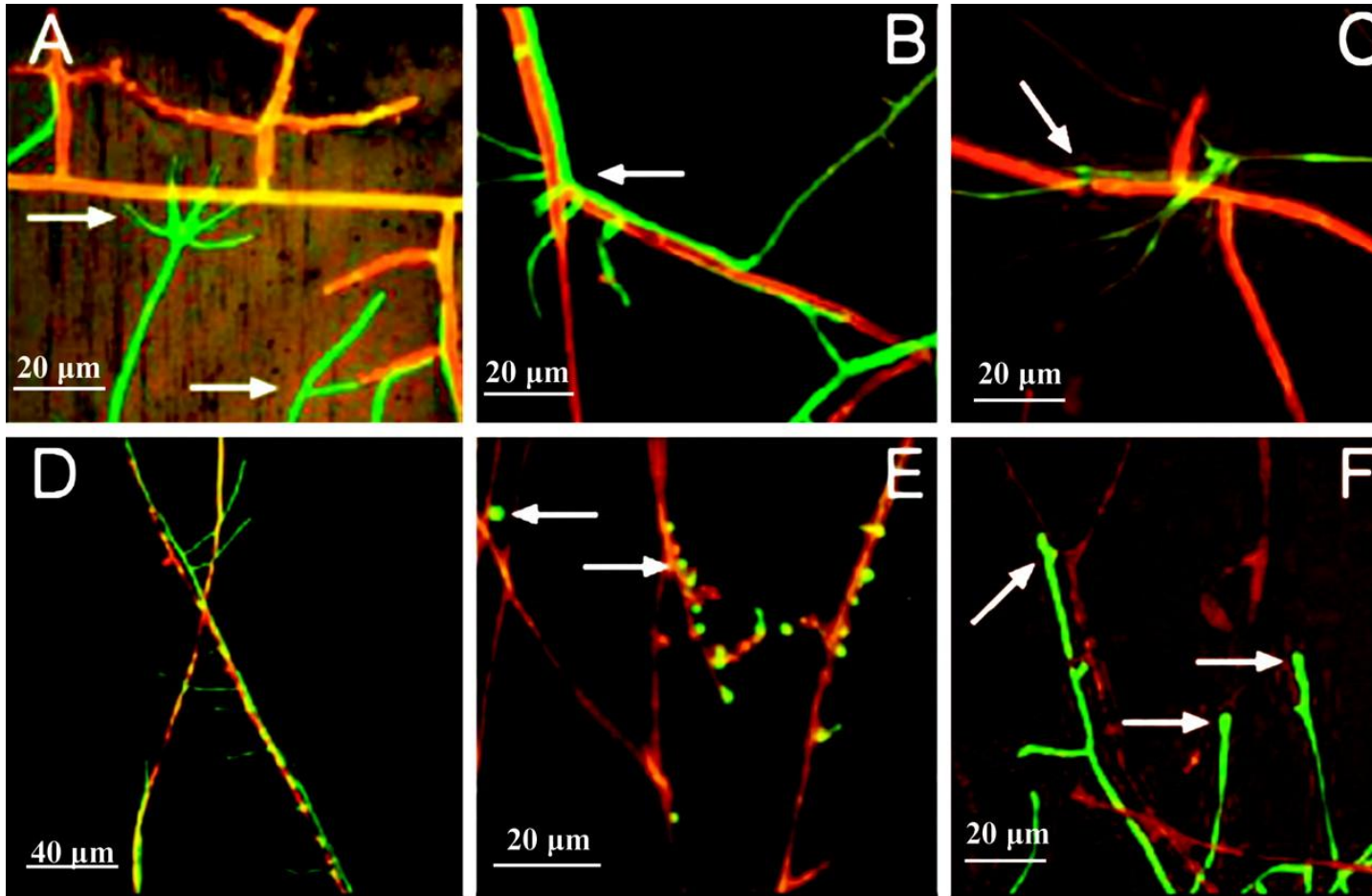
(ponad 1000 związków - *Hermosa et al. 2014*)

- Peptaibole (np. trichotoksyny, trichowirin, tricholin)
- Diketopiperazyny (np. gliotoksyn, gliowirin)
- Poliketydy (np. makrolidy, tetracykliny)
- Analogi piranu (6-pentyl-2H-piran-2-on (6-PAP)) – związek lotny - zapach kokosu
- Terpeny

Trichoderma sp. (BCAs – Biological Control Agents)

- **KONKURENCJA** o przestrzeń zasiedlenia

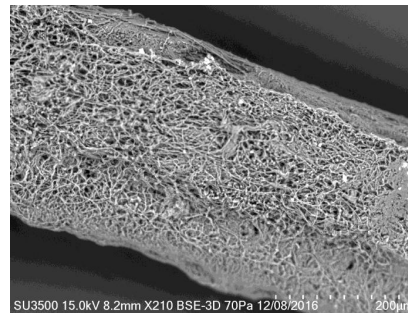
Pietr 2009

- konkurencja o składniki pokarmowe z innymi mikroorganizmami – produkcja sideroforów

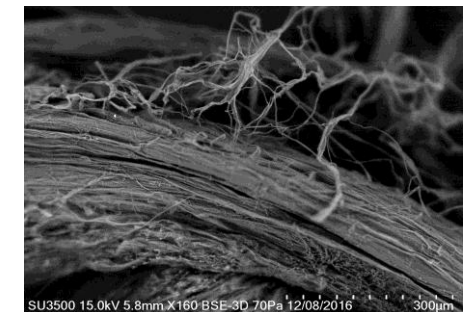
Trichoderma sp. - promowanie wzrostu roślin

PGPF - Plant Growth Promoting Fungi

- produkcja fitohormonów = szybsze kiełkowanie, rozbudowa systemu korzeniowego
- produkcja witamin
- zwiększanie dostępności związków biogennych np. fosforu (przez produkcję kwasu glukonowego, cytrynowego czy kumarynowego)
- uruchamianie składników pokarmowych z materii organicznej
- metabolity *Trichoderma* sp. - elitorami indukującymi odporność roślin

Korzeń buraka czerwonego zasiedlany
przez *Trichoderma harzianum*

Korzeń kapusty pekińskiej –
Trichoderma atroviride

Czynniki wpływające na wzrost i zarodnikowanie *Trichoderma* sp. w danym środowisku

- Wartość pH (optimum 4,5-6,5)
- Wartość T (optimum 25-30°C)
- Dostęp światła
- Wilgotność podłoża (optimum 78%)
- Substancje odżywcze
- Czynniki biologiczne

Tabela 1. Przykładowe preparaty komercyjne na bazie grzybów *Trichoderma* (opracowanie

dr M. Szczech -http://trichoderma.inhort.pl/?d=informacje_o_trichoderma&id=117)

Kraj	Produkt	Zwalczane patogeny	Źródło informacji
Nowa Zelandia	Trichopel, Trichojet Trichodowels Trichoseal ArborGuard, DRH TrichoFlow WP ^{TM}	<i>Armillaria</i> , <i>Pythium</i> , <i>Rhizoctonia</i> , <i>Phytophthora</i> , <i>Armillaria</i> , <i>Colletotrichum</i> , <i>Fusarium</i> , <i>Pythium</i> , <i>Sclerotinia</i> , <i>Sclerotium</i>	Paderes, Hill and Wei-Young; ScienceDirect Scientia Horticulturae Sureyya Altintas & Ugur Bal
Indie	NIPROT (<i>T. viride</i>)	Grzybowe, glebowe patogeny	http://suppliers.jimtrade.com/14/13578/80971.htm
Indie	SARDAR ECO GREEN (<i>T. harzianum</i>)	Ochrona przed grzybami w trakcie wegetacji oraz podczas przechowywania owoców i warzyw	http://www.gsflimited.com/sardar_eco_green.asp
Indie	Manidharma's <i>Trichoderma</i> sp. (<i>T. viride</i> & <i>T. harzianum</i>)	Biostymulator roślin	http://www.indiamart.com/manidhar_mabiotech/biofertilizers.html
Indie	UPLB <i>Trichoderma</i> (trzy różne izolaty)	Ochrona przed patogenami grzybowymi	
Szwecja USA	BINAB T (<i>T. polysporum</i> , <i>T. viride</i>)	Ochrona przed patogenami grzybowymi	http://www.epa.gov/opp00001/biopesticides/ingredients/product/prod_128902.htm www.algonet.se/~binab/index2.html
Izrael	Trichodex	<i>Botrytis</i> , <i>Colletotrichum</i> , <i>Plasmopara</i> , <i>Monilia</i> , <i>Fulvia</i> , <i>Pseudoperonospora</i>	D.E. Paderes, R.A. Hill, Wei-young Wang
USA	Custom GP (<i>T. harzianum</i> , <i>T. viride</i> , <i>T. koningii</i> , <i>T. polysporum</i>)	Stymulacja wzrostu roślin oraz poprawa plonu	http://www.custombio.com/agriculture/gp-b5-overview.html
USA Kanada	T-22 Root Shield/Plant Shield (<i>T. harzianum</i>)	<i>Pythium</i> , <i>R. solani</i> , <i>Fusarium</i>	www.bioworksbioccontrol.com
Filipiny	CFA (<i>T. harzianum</i>)	Jako dodatek do kompostu – krótszy czas procesu kompostowania	Cuevas V.C. 2005
Filipiny	BIO-Quick (<i>Trichoderma</i> sp.)	Jako dodatek do kompostu – krótszy czas procesu kompostowania	http://www.uplb.edu.ph/admin/ovcre/biotech/tech Mannix S.P. , 2006
Filipiny	TriCFAP	Pozytywny wpływ na trwałość kompostu i procesy kompostowania	http://region4.dost.gov.ph/Technologies/index.htm
Rosja	Trichodermin (<i>T. harzianum</i>)	<i>Fusarium</i> sp.	Kulikov S.N. et.al. 2006 Prikl. Biokhim. Mikrobio. 42: 86-92

Preparaty mikrobiologiczne zawierające w swoim składzie szczepy *Trichoderma* sp.

- fungicyd Asperello T34 Biocontrol, Fytovita, spol. s.r.o. – Czechy, zawierający *Trichoderma asperellum*, szczep T34
- fungicyd Remedier, Isagro S.p.A – Republika Włoska, zawierający *Trichoderma asperellum* szczep ICC 012 oraz *Trichoderma gamsi* szczep ICC 080
- fungicyd Trianum-G, Koppert BV –Holandia, zawierający *Trichoderma harzianum* Rifai szczep T-22
- fungicyd Trianum-P, Koppert BV –Holandia, zawierający *Trichoderma harzianum* Rifai szczep T-22
- fungicyd Vintec, Bi-PA NV/SA - Belgia, zawierający *Trichoderma atroviride* szczep SC1
- fungicyd Xilon WP, Fytovita, spol. s.r.o. – Czechy, zawierający *Trichoderma asperellum* szczep T34

Metodyka badań

Badania przeprowadzono w warunkach szklarniowych na dwóch typach gleb: żyznej (W2 I) i o niskiej zaw. składników pokarmowych dla roślin (W2 II). Marchew odmiany Speedo wsiewano do donic o pojemności około 6 l. Zastosowano dwie dawki bionawozów (16g (A) i 28g (B)/5,6 kg gleby).

Analizy gleby:

BIF (Biochemiczny Wskaźnik Żyzności)
Identyfikacja NGS za pomocą
amplifikacji PCR fragmentu genu 16 S rRNA)

Analizy roślin:

plon
zawartość białka
zawartość N, K, Ca, P, Mg, Zn

Warianty doświadczalne

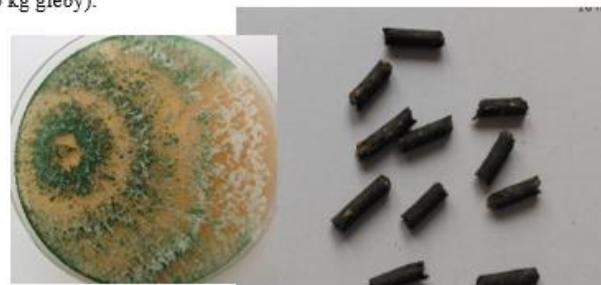
W2 I, W2 II – gleba bez bionawozów

W2 I WM – A, W2 II WM – A – gleba+bionawozów bez *Trichoderma* (dawka 16g);

W2 I WM – B, W2 II WM – B – gleba+bionawozów bez *Trichoderma* (dawka 28g)

W2 I WMTEko – A, W2 II WMTEko – A – gleba+bionawozów + *Trichoderma* (dawka 16g);

W2 I WMTEko – B, W2 II WMTEko – B – gleba+bionawozów + *Trichoderma* (dawka 28g)

Tab. 1 Wpływ różnych wariantów nawozowych na parametry marchwi uprawianej w glebie żyznej

Parametr marchwi	Wariant doświadczalny				
	W2 I- Kontrola	W2 I- WM-A	W2 I- WM-B	W2 I- WMTEko- A	W2 I- WMTEko- B
Średnica korzenia [mm]	19,81	20,12	23,87	21,37	21,09
Długość korzenia [cm]	5,69	6,38	7,19	7,28	6,32
Świeża masa całkowita [g]	154,93	150,52	169,70	159,98	119,77
Świeża masa naci [g]	20,89	19,81	23,55	21,84	18,88
Zawartość N w marchwi [%]	0,59	0,72	0,93	0,91	1,02
Zawartość białka w marchwi [%]	3,65	4,39	5,68	5,62	6,37
Zawartość K w marchwi [ppm]	42170,63	45033,14	50511,86	47981,70	51922,06
Zawartość Ca w marchwi [ppm]	7502,14	7588,62	7892,33	7803,45	8499,09
Zawartość P w marchwi [ppm]	3117,49	3426,10	4206,31	3825,22	3974,43
Zawartość Mg w marchwi [ppm]	2206,91	2659,07	2614,93	2778,76	2984,29
Zawartość Fe w marchwi [ppm]	582,07	389,99	397,68	554,39	628,55
Zawartość Zn w marchwi [ppm]	49,66	55,97	61,05	59,04	70,80

Tab. 2 Wpływ różnych wariantów nawozowych na parametry marchwi uprawianej w glebie o niskiej zaw. składników odżywczych

Parametr marchwi	Wariant doświadczalny				
	W2 II- Kontrola	W2 II- WM-A	W2 II- WM-B	W2 II- WMTEko- A	W2 II- WMTEko- B
Średnica korzenia [mm]	21,07	21,48	22,31	19,50	21,75
Długość korzenia [cm]	6,11	5,52	5,64	5,46	6,27
Świeża masa całkowita [g]	114,98	109,84	120,63	121,85	140,57
Świeża masa naci [g]	14,42	14,59	17,69	17,08	17,80
Zawartość N w marchwi [%]	0,48	0,49	0,54	0,47	0,57
Zawartość białka w marchwi [%]	3,06	3,11	3,39	2,97	3,60
Zawartość K w marchwi [ppm]	42499,48	45091,75	50018,83	47953,33	51916,41
Zawartość Ca w marchwi [ppm]	7904,21	8103,75	7962,48	6421,37	8979,59
Zawartość P w marchwi [ppm]	3448,72	3657,02	3886,46	3337,51	3915,18
Zawartość Mg w marchwi [ppm]	2306,95	1617,30	2389,48	1993,64	2864,32
Zawartość Fe w marchwi [ppm]	489,50	637,49	439,92	310,05	468,56
Zawartość Zn w marchwi [ppm]	45,38	49,16	46,77	39,09	55,27

Badania finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 (RPLB.01.01.00-08-0004/18).

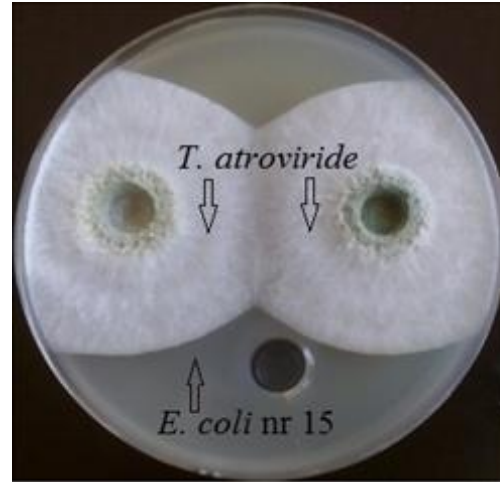
Cele pracy

Celem badań było wykazanie wpływu dwóch izolatów *Trichoderma* sp. oraz nawożenia gnojowicą na właściwości sanitarne gleby uprawianej metodą pasową oraz tradycyjną, jak również na stan sanitarny roślin.

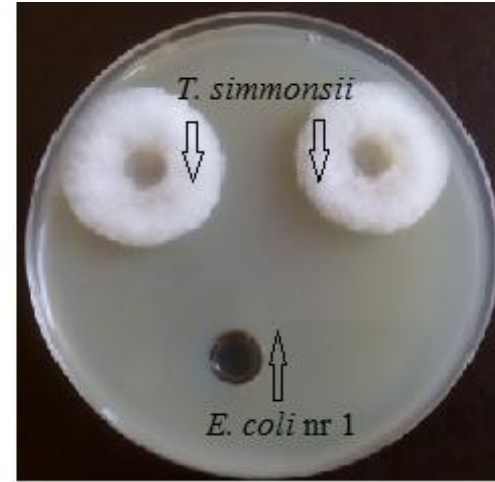
Ponadto celem badań było określenie wpływu zastosowanych w postaci oprysku szczepów *Trichoderma* sp., rodzaju nawożenia, jak również metody uprawy na plon kapusty pekińskiej i buraków ćwikłowych.

Określenie rodzaju oddziaływań pomiędzy zastosowanymi izolatami *Trichoderma* sp. a szczepami *Alternaria* sp., *Fusarium* sp. oraz *E. coli* wyizolowanymi z gleby spod uprawy testowanych roślin

Fotografia 1. Efekt oddziaływania pomiędzy TRS14 (po lewej) a szczepem *Alternaria* sp. nr 12

Fotografia 2. Efekt oddziaływania pomiędzy TRS66 (po lewej) a szczepem 1 *Alternaria* sp. nr 7

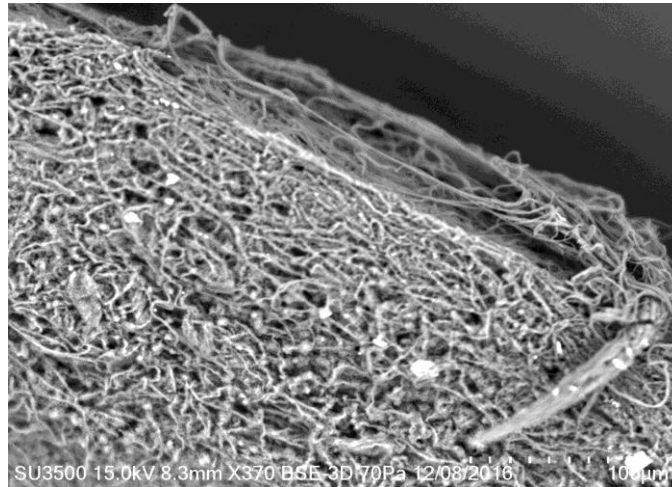

Fotografia 3. Efekt oddziaływania pomiędzy TRS14 (po lewej) a szczepem bulionowej *Fusarium* sp. nr 3

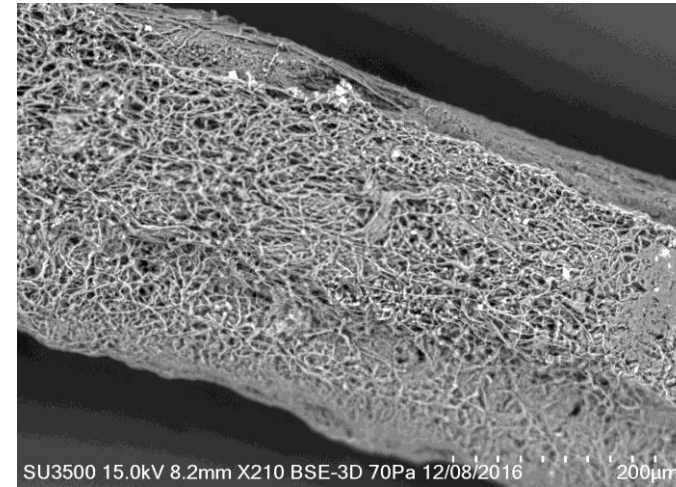

Fotografia 4. Efekt oddziaływania pomiędzy TRS66 (po lewej) a szczepem bulionowej *Fusarium* sp. nr 16

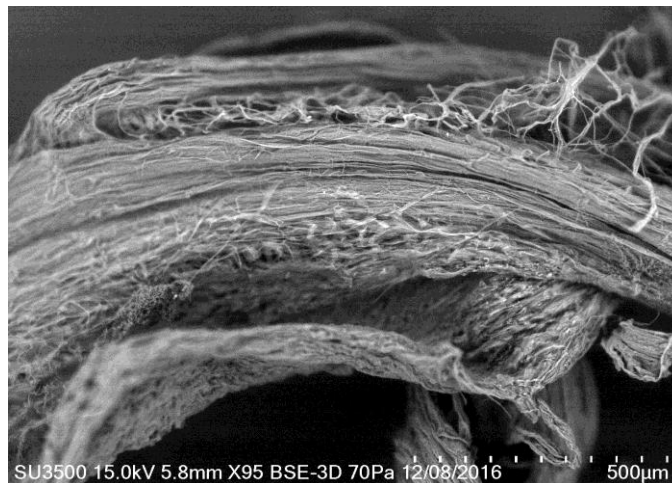
Określenie zdolności szczepów *Trichoderma* do kolonizacji korzeni buraka ćwikłowego i kapusty pekińskiej w warunkach *in vitro*

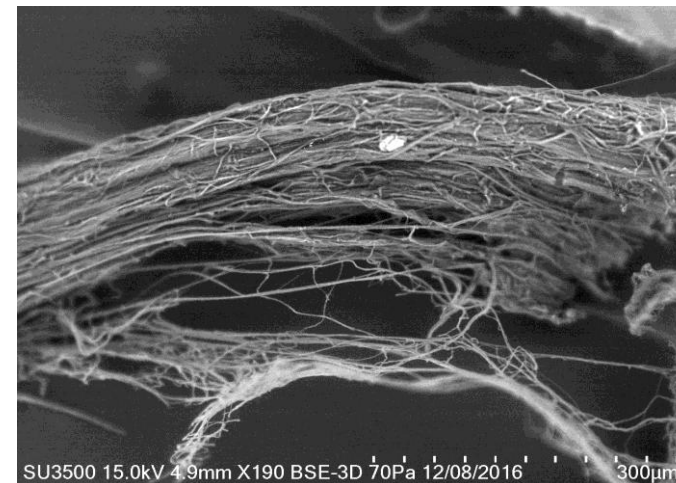
Fotografia 9. Kolonizacja korzenia buraka ćwikłowego przez TRS14 – powiększenie x210

Fotografia 10. Kolonizacja korzenia buraka ćwikłowego przez TRS66 – powiększenie x370

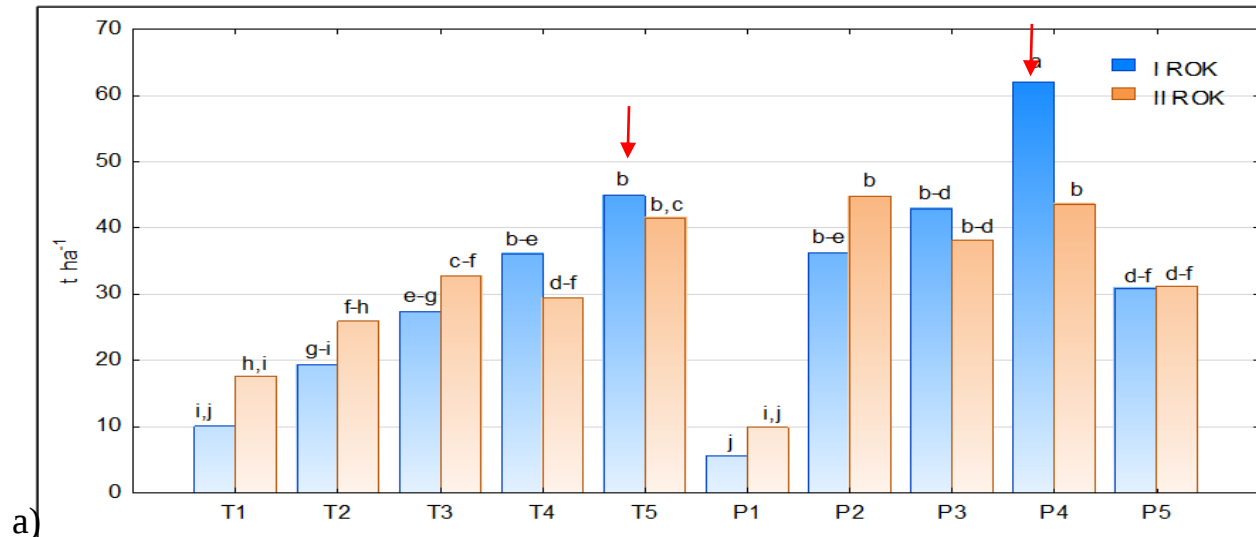

Fotografia 11. Kolonizacja korzenia kapusty pekińskiej przez TRS14 – powiększenie x95

Fotografia 12. Kolonizacja korzenia kapusty pekińskiej przez TRS66 – powiększenie x190

Określenie plonu kapusty pekińskiej i buraków ćwikłowych

OBJAŚNIENIA:

T - UPRAWA TRADYCYJNA

P - UPRAWA PASOWA

TRS14 – *T. atroviride*

TRS66 – *T. simmonsii*

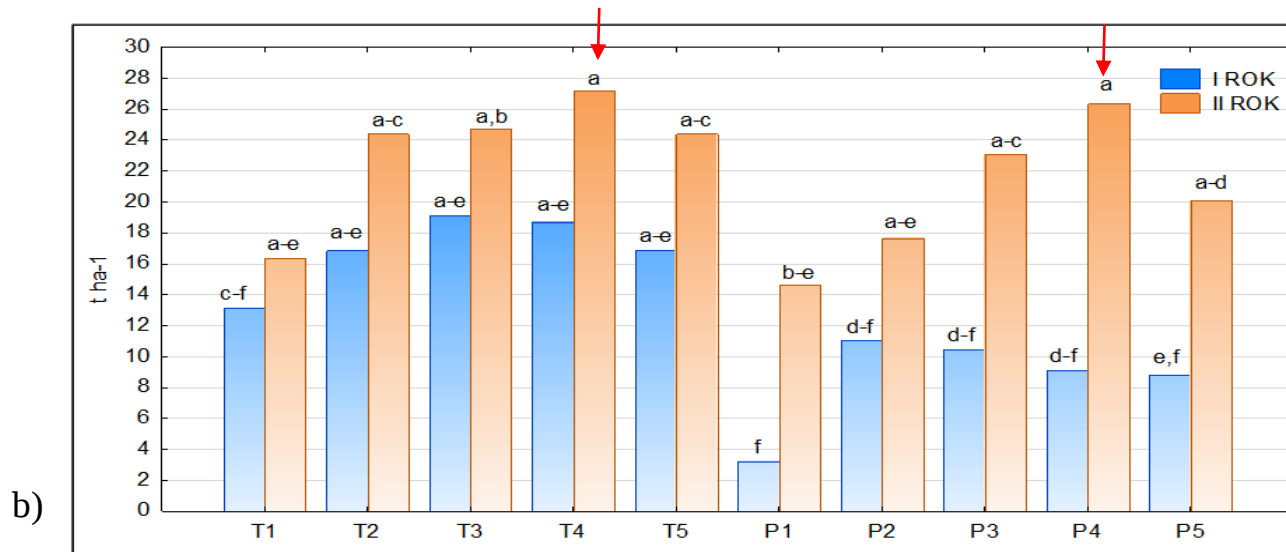
1 - KONTROLA

2 - GNOJOWICA

3 - GNOJOWICA + TRS14

4 - GNOJOWICA + TRS66

5 - 150 kg N · ha⁻¹ (90 kg N · ha⁻¹)

Rycina 3. Plon w 2015 i 2016 roku a) kapusty pekińskiej b) buraków ćwikłowych

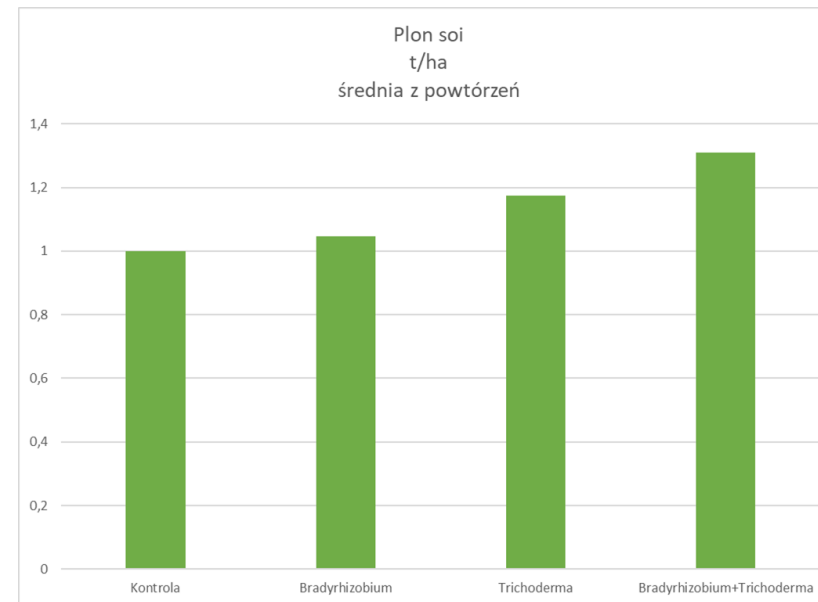
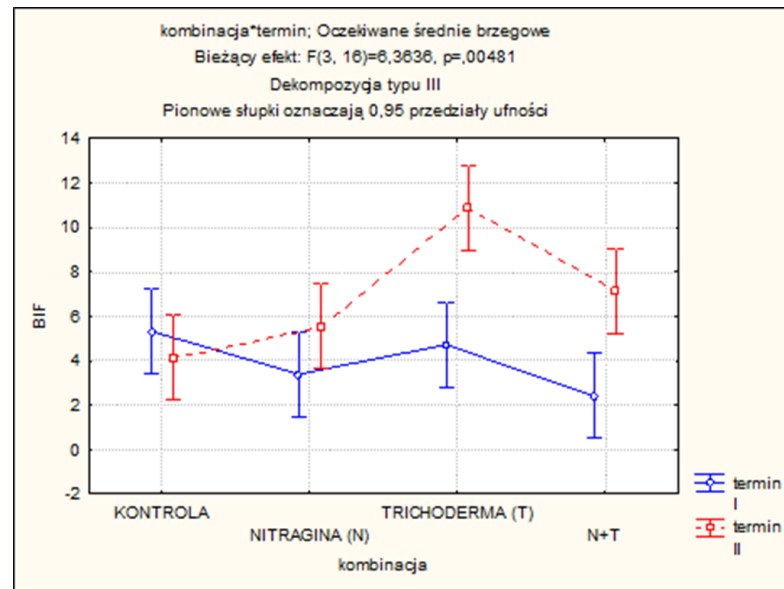
Ponadto celem badań było określenie wpływu szczepów *Trichoderma* sp., którymi zaprawiano nasiona soi

Doświadczenie jednoczynnikowe założono na poletkach doświadczalnych w Złotnikach (20 m²), a poziomami czynnika był rodzaj inokulacji nasion soi (4 warianty):

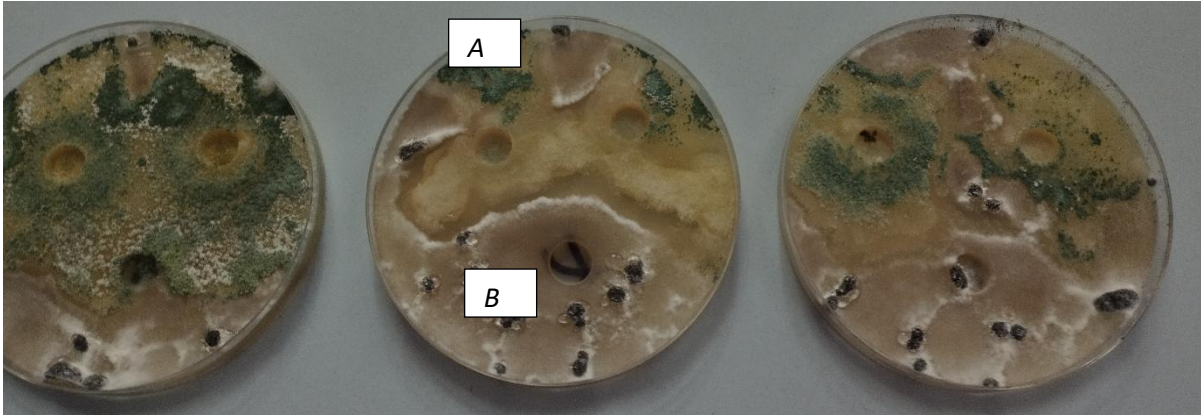
1. Nasiona niezaszczepione (wariant kontrolny);
2. Zaszczepiona nasiona *Bradyrhizobium japonicum*;
3. Nasiona zaszczepiona *Trichoderma*;
4. Nasiona roślin inokulowane *Bradyrhizobium japonicum* i *Trichoderma* (koinokulacja).

- Przed wysiewem nasiona zostały zaprawione odpowiednim szczepem.

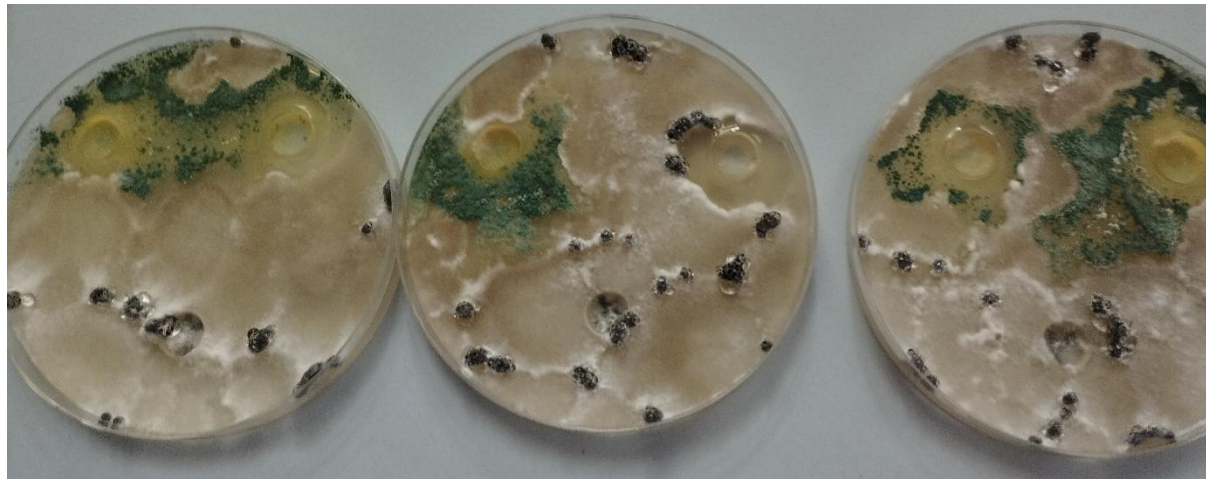
Odczyn gleby był obojętny (pH w 1N KCl 6.1). W warstwie 0-20 cm gleby: 1.05 % materii organicznej, dostępność P, K i Mg, wynosiła odpowiednio 8.3 mg·100 g⁻¹ gleby, K 12.1 mg·100 g⁻¹ gleby i Mg 4.2 mg·100 g⁻¹ gleby.

Sprawozdanie z wpływu preparatów mikrobiologicznych X (konsorcjum *Trichoderma* sp.) oraz Y (1 szczep *Trichoderma* sp.) na wzrost i rozwój grzybów patogennych z gatunku *Alternaria alternata*, *Leptoshpaeria biglobosa*, *Leptoshpaeria maculans* oraz *Sclerotinia sclerotiorum*

Fot. 1 Wpływ preparatu Y (rozcieńzonego z wodą wodociągową w stosunku 1:10) - A na *Sclerotinia sclerotiorum* - B

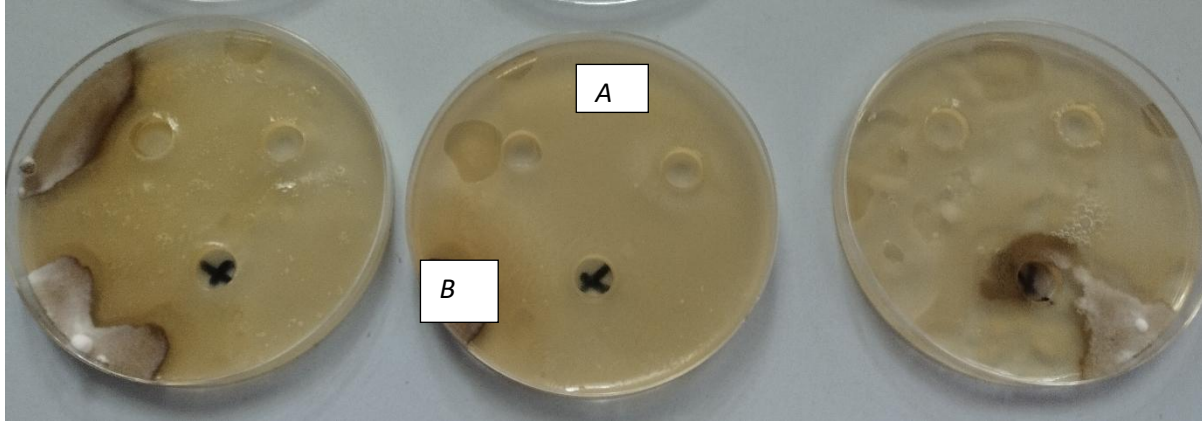

Fot. 2 Wpływ preparatu Y (rozcieńzonego z wodą wodociągową wg zaleceń firmy) na *Sclerotinia sclerotiorum*

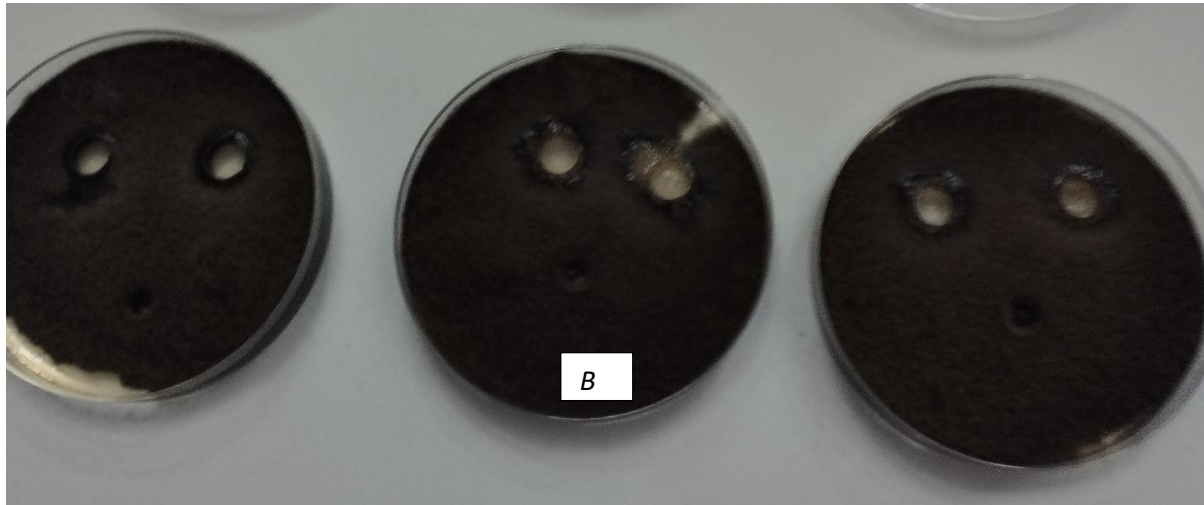
Wniosek:

Wzrost i rozwój *Sclerotinia sclerotiorum* hamowany był po zastosowaniu preparatu rozcieńzonego z wodą w stosunku 1:10 (fot. 1). Dawka zalecana przez producenta wykazuje niewielki hamowanie rozwoju *S. sclerotiorum* (fot. 2), dlatego w warunkach polowych może nie przynieść oczekiwanych rezultatów.

Sprawozdanie z wpływu preparatów mikrobiologicznych X (konsorcjum *Trichoderma* sp.) oraz Y (1 szczep *Trichoderma* sp.) na wzrost i rozwój grzybów patogennych z gatunku *Alternaria alternata*, *Leptoshpaeria biglobosa*, *Leptoshpaeria maculans* oraz *Sclerotinia sclerotiorum*

Fot. 5 Wpływ preparatu X (rozcieńczonego z wodą wodociągową w stosunku 1:10) – A na *Sclerotinia sclerotiorum* - B

Fot. 7 Wpływ preparatu X (rozcieńczonego z wodą wodociągową wg zaleceń firmy) na *Alternaria alternata* -B

- **Wniosek:**

Wzrost i rozwój *Alternaria alternata* hamowany był po zastosowaniu preparatu rozcieńczonego z wodą w stosunku 1:10 (fot. 5). Dawka zalecana przez producenta nie wykazuje antagonistycznego wpływu wobec patogena (fot. 7), dlatego w warunkach polowych nie przyniesie oczekiwanych rezultatów.

Zalecenia przy stosowaniu preparatów mikrobiologicznych

1. Stosowanie preparatów mikrobiologicznych pochodzących z wiarygodnych źródeł, o potwierdzonych właściwościach biochemicznych. Zarejestrowanych przez odpowiednie jednostki.
2. Odpowiednie przechowywanie preparatów mikrobiologicznych (odpowiednia temperatura, w razie konieczności zacienione miejsce, odpowiedni okres przydatności).
3. Rozcieńczanie w wodzie odchlorowanej (chlor – niszczy ściany komórkowe mikroorganizmów oraz enzymy wewnątrzkomórkowe)
4. Obecność pestycydów w glebie może osłabiać lub niszczyć komórki mikroorganizmów.
5. Aplikacja - zgodnie z zaleceniem producenta:
  - *W dni pochmurne (rano lub wieczorem) – ochrona przed UV.*
  - *W przypadku preparatów stosowanych dolistnie stosowanie w godzinach porannych, kiedy roślinne aparaty szparkowe są otwarte.*
  - *W przypadku preparatów dolistnych najlepiej nie stosować w czasie obfitego deszczu, chyba że producent podaje inaczej.*
6. Odpowiedni czas aplikacji (nie za wcześnie/późno), zgodnie z zaleceniami producenta

Zalecenia przy stosowaniu preparatów mikrobiologicznych – ciąg dalszy

- 6. Różne reakcje roślin na preparaty mikrobiologiczne = dostosowywanie rodzaju preparatu do konkretnej rośliny.**
- 7. Stosować preparaty na odpowiednio przygotowane podłoże (odpowiednia temperatura, wilgotność, pH, obecność materii organicznej – nawozy naturalne/organiczne).**
- 8. Odpowiednia uprawa gleby, odpowiedni płodozmian.**

**Zabiegi „dobre” dla gleby będą optymalizować wzrost, rozwój i aktywność
mikroorganizmów!!!**

MATEIAŁY DYDAKTYCZNE POWSTAŁY W RAMCH PROJEKTU

„Najlepsi z natury! Podnoszenie kompetencji osób dorosłych przez UPP”, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027, na podstawie umowy nr FERS.01.05-IP.08-0469/23

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

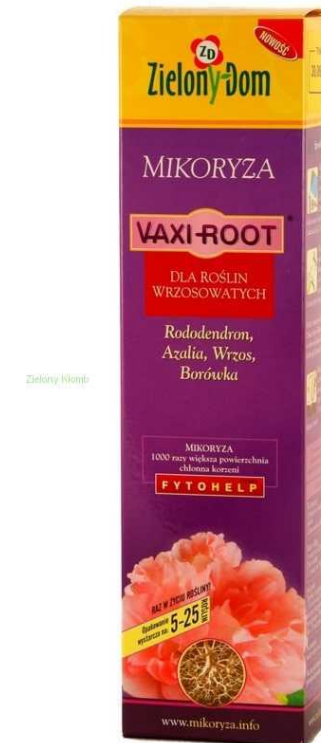
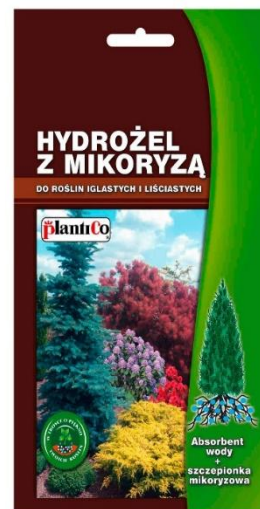
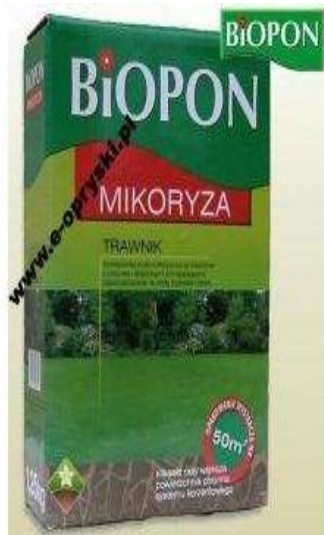

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

PREPARATY MYKORYZOWE

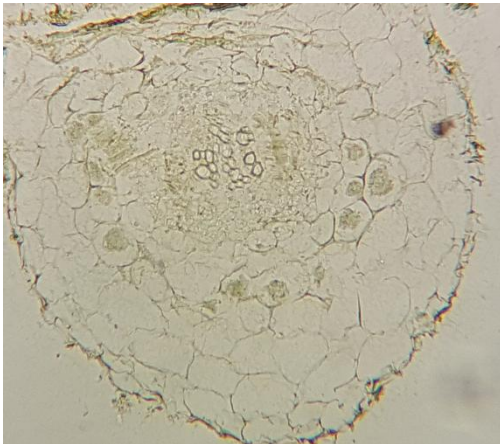

MYKORYZA

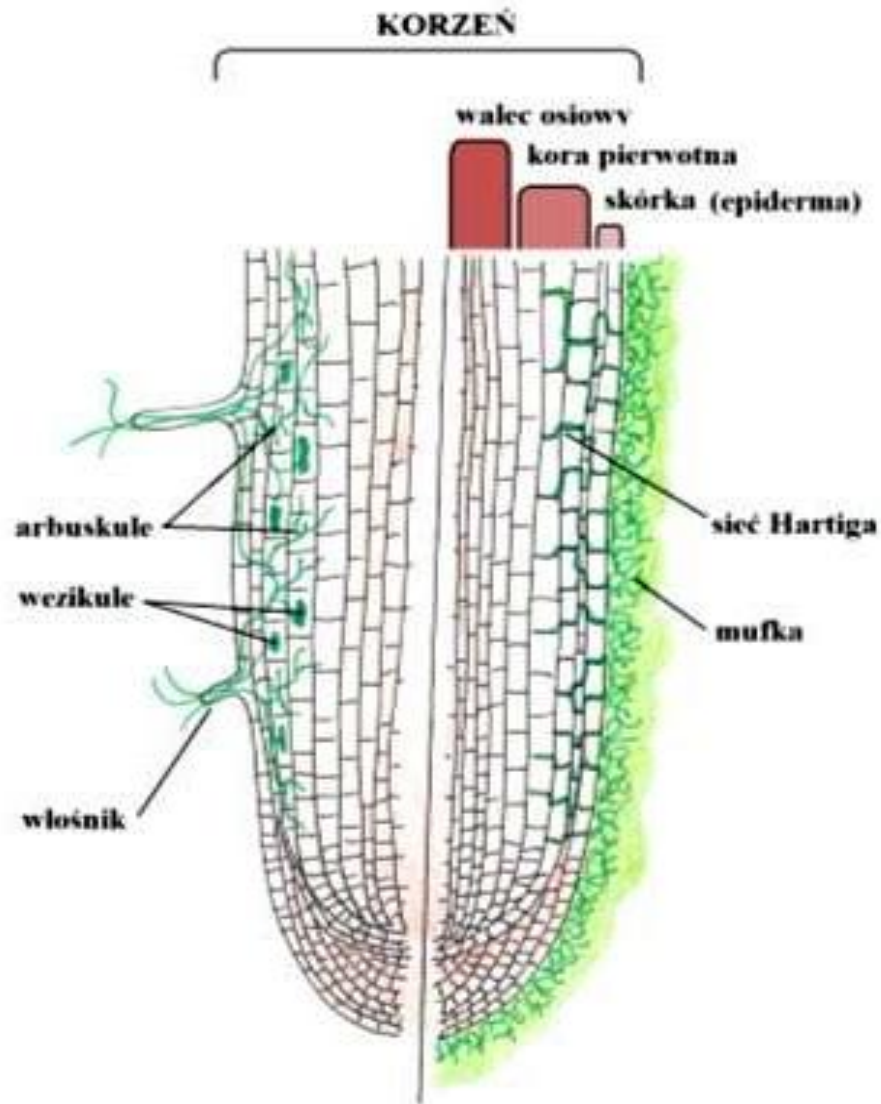
występowanie tkanek grzyba w korzeniach niektórych (prawdopodobnie większości) gatunków roślin, będące formą symbiozy

topola
wierzba
berberys
jarzębina

E
N
D
O
M
I
K
O
R
Y
Z
A

sosna
jodła
świerk
modrzew
dąb
buk
grab
brzoza

Obustronne korzyści

Korzyści dla grzybów mykoryzowych

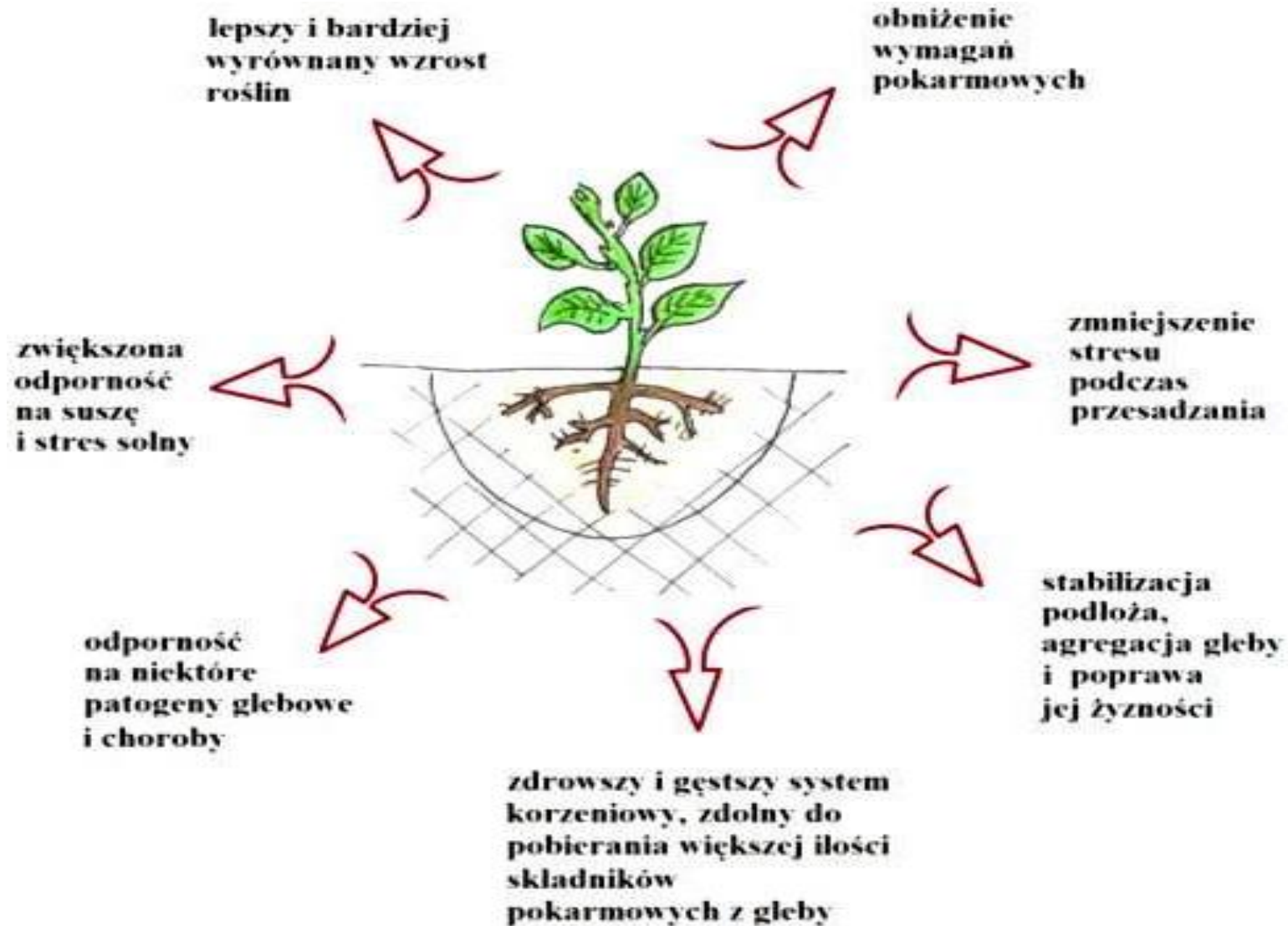
- korzystanie z produktów fotosyntezy jako źródła energii,
- produkcja substancji wzrostowych dla grzybów

Korzyści dla roślin

- ułatwienie pobierania wody i soli mineralnych
- (grzybnia rozrasta się nawet na 50m)
- ochrona przed patogenami
- poprawa struktury gleby (produkcja glomalin, które tworzą stabilne agregaty z cząsteczkami gleby)

Korzyści dla rośliny

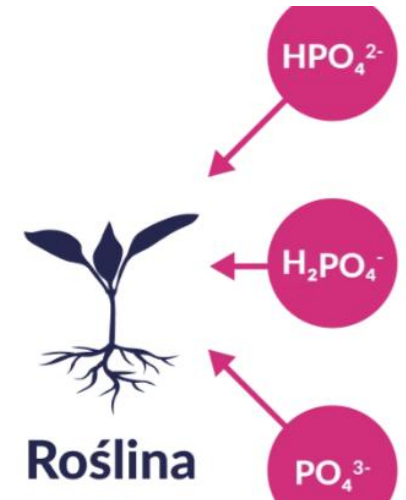
*Mikroorganizmy przeprowadzające proces
solubilizacji związków fosforu*

Mineralne związki fosforu w glebie

Fosfor mineralny

W Polsce całkowita zawartość fosforu (P) w glebach uprawnych wynosi od 500 do 800 mg P/kg, jednakże jedynie od 0,03 do 0,5 mg P/kg gleby występuje w formie dostępnej dla roślin.

- minerały: fluoroapatyt - $3\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2 \cdot \text{CaF}_2$ i hydroksyapatyt - $3\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2 \cdot \text{Ca}(\text{OH})_2$.
- połączenia fosforu z wapniem (w glebach zasadowych)
- połączenia fosforu z glinem i żelazem (w glebach kwaśnych)
- związki zaabsorbowane na organiczno-mineralnym kompleksie sorpcyjnym.

O niedoborze tego ważnego makroskładnika w glebie świadczyć może wiele cech morfologicznych roślin, między innymi takich jak:

- *silne zahamowanie wzrostu organów nadziemnych roślin,
- *słabe krzewnie zbóż, ograniczone kwitnienie,
- *zamieranie pędów bocznych,
- *odcień fioletowy lub purpurowy liści,
- *bardzo słabe zawiązywanie nasion,
- *wcześniejsze dojrzewanie roślin.

Table 1. Genera of bacteria involved in phosphorus solubilization in soil

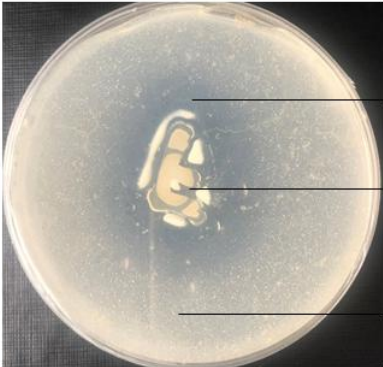
Tabela 1. Gatunki bakterii biorących udział w solubilizacji fosforu w glebie

Source: Authors' study based on R. Dhankhar, S. Sheoran, et al. The role of Phosphorus Solubilizing Bacteria (PSB) in soil management – an overview, international Journal of Development Research vol. 3, Issue, 9, 2013, p. 33

Genus	Species
Bacillus	B. amyloliquefaciens
	B. licheniformis
	B. polymyxa
	B. megaterium
	B. pumilus
	B. subtilis
	B. pasteurii
	B. atrophaeus
Enterobacter	E. intermedium
	E. aerogenes
	E. taylorae
	E. asburiae
Pseudomonas	P. fluorescens
	P. putida
	P. mendocina
	P. striata
	P. fluorescens
	P. aeruginosa

Table 1. A brief summary of production of principal organic acids by P-solubilizing fungi.

Organism	Predominant acids	References
<i>Aspergillus flavus</i> , <i>A. candidus</i> , <i>A. niger</i> , <i>A. terreus</i> , <i>A. wentii</i> , <i>Fusarium oxysporum</i> , <i>Penicillium</i> sp., <i>Trichoderma isidiae</i> , <i>Trichoderma</i> sp.	Lactic, Maleic, Malic, Acetic, Tartaric, Citric, Fumaric, Gluconic	Akintokun et al. 2007
<i>A. flavus</i> , <i>A. candidus</i> <i>Penicillium oxalicum</i> <i>Aspergillus flavus</i> , <i>A. niger</i> , <i>P. canescens</i>	Glutaric Malic, Gluconic, Oxalic Oxalic, Citric, Gluconic, Succinic	Shin et al. 2006 Maliha et al. 2004
<i>Penicillium rugulosum</i> <i>A. niger</i>	Citric, Gluconic Succinic	Reyes et al. 2001 Vazquez et al. 2000
<i>Penicillium variabile</i> <i>Penicillium rugulosum</i> <i>Penicillium radicum</i> <i>Penicillium variabile</i>	Gluconic Gluconic Gluconic Gluconic	Fenice et al. 2000 Reyes et al. 1999a Whitelaw et al. 1999 Vassilev et al. 1996a
<i>A. niger</i> <i>A. awamori</i> , <i>A. foetidus</i> , <i>A. terricola</i> , <i>A. amstelodemi</i> , <i>A. Tamari</i> <i>A. japonicus</i> , <i>A. foetidus</i>	Citric, Oxalic, Gluconic Oxalic, Citric Oxalic, Citric, Gluconic Succinic, Tartaric	Illmer et al. 1995 Gupta et al. 1994 Singal et al. 1994
<i>Penicillium bilaji</i>	Citric, Oxalic	Cunningham and Kuiack 1992
<i>A. niger</i> , <i>P. simplicissimum</i> <i>A. awamori</i> , <i>P. digitatum</i> <i>Penicillium</i> sp. <i>A. niger</i>	Citric Succinic, Citric, Tartaric Oxalic, Itaconic Succinic	Burgstaller et al. 1992 Gaur 1990 Parks et al. 1990 Venkateswarlu et al. 1984
<i>Aspergillus</i> sp., <i>Penicillium</i> sp., <i>Chaetomium nigricolor</i> <i>A. fumigatus</i> , <i>A. candidus</i>	Oxalic, Succinic, Citric, 2-ketogluconic Oxalic, Tartaric	Banik and Dey 1983 Banik and Dey 1982

Strefa przejaśnienia wokół kolonii *Bacillus megaterium* świadcząca o uruchomieniu fosforu (forma dostępna dla roślin)

Bacillus megaterium

Fosfor w formie niedostępnej dla roślin

Rys. 1 Bakterie *Bacillus megaterium* przekształcające w glebie fosfor mineralny z formy niedostępnej w formę dostępną dla roślin

Udział drobnoustrojów w przemianach fosforu

- **Biologiczne wietrzenie – mechanizmy:**

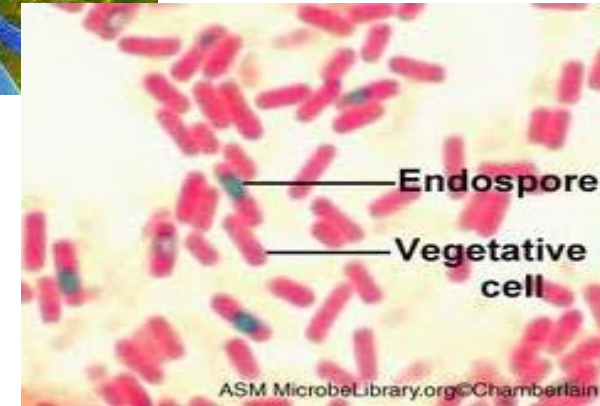
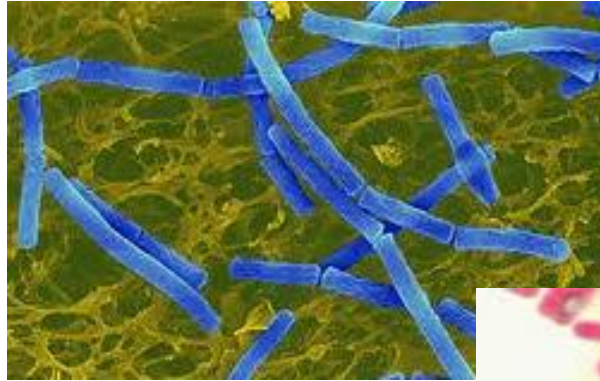
A) aktywność powoduje obniżenie odczynu środowiska:

- Produkcja CO₂
- Produkcja kwasów organicznych
- Produkcja kwasów mineralnych

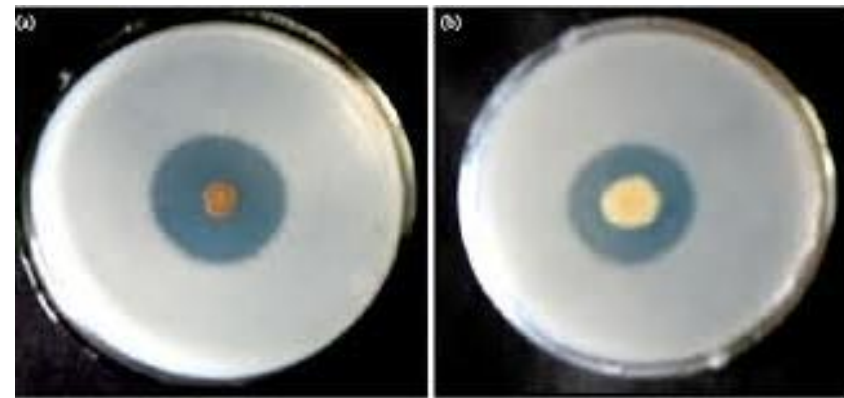
B) Aktywność enzymatyczna – niektóre drobnoustroje wytwarzają enzymy rozpuszczające fosforan wapnia:

Pseudomonas calcis

Bacillus megaterium var.
phosphaticum (tlenowe, G+)

- Przekształcają w glebie związki fosforu nieorganicznego w formę przyswajalną przez rośliny
- Produkcja fitohormonów
- Produkcja witamin z grupy B

40 kg w czystej formie na 1 hektar/rok

Zalecenia przy stosowaniu preparatów mikrobiologicznych

1. Stosowanie preparatów mikrobiologicznych pochodzących z wiarygodnych źródeł, o potwierdzonych właściwościach biochemicznych. Zarejestrowanych przez odpowiednie jednostki.
2. Odpowiednie przechowywanie preparatów mikrobiologicznych (odpowiednia temperatura, w razie konieczności zacienione miejsce, odpowiedni okres przydatności).
3. Rozcieńczanie w wodzie odchlorowanej (chlor – niszczy ściany komórkowe mikroorganizmów oraz enzymy wewnątrzkomórkowe)
4. Obecność pestycydów w glebie może osłabiać lub niszczyć komórki mikroorganizmów.
5. Aplikacja - zgodnie z zaleceniem producenta:
  - *W dni pochmurne (rano lub wieczorem) – ochrona przed UV.*
  - *W przypadku preparatów stosowanych dolistnie stosowanie w godzinach porannych, kiedy roślinne aparaty szparkowe są otwarte.*
  - *W przypadku preparatów dolistnych najlepiej nie stosować w czasie obfitego deszczu, chyba że producent podaje inaczej.*
6. Odpowiedni czas aplikacji (nie za wcześnie/późno), zgodnie z zaleceniami producenta

Zalecenia przy stosowaniu preparatów mikrobiologicznych – ciąg dalszy

- 6. Różne reakcje roślin na preparaty mikrobiologiczne = dostosowywanie rodzaju preparatu do konkretnej rośliny.**
- 7. Stosować preparaty na odpowiednio przygotowane podłoże (odpowiednia temperatura, wilgotność, pH, obecność materii organicznej – nawozy naturalne/organiczne).**
- 8. Odpowiednia uprawa gleby, odpowiedni płodozmian.**

Zabiegi „dobre” dla gleby będą optymalizować wzrost, rozwój i aktywność mikroorganizmów!!!

**Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego**

**Rzeczpospolita
Polska**

**Dofinansowane przez
Unię Europejską**

Dziękuję za uwagę

